SUZAN SAMANCI

Reçine Kokuyordu Hêlîn*

Öykü

SEL

REÇİNE KOKUYORDU HÊLÎN*

SUZAN SAMANCI, 20 Eylül 1962'de Diyarbakır'da doğdu. *Eriyip Gidiyor Gece* (1991, Edebiyat Gazetesi Yay.), *Reçine Kokuyordu Hêlîn* (1993, Can Yay.), *Kıraç Dağlar Kar Tuttu* (1996, Can Yay.,-1997 Orhan Kemal Öykü Ödülü ikinciliği-), *Suskunun Gölgesinde* (2001, iletişim Yay.) adlı öykü kitaplarından sonra *Korkunun Irmağı*'nda adlı romanı (2004 Metis Yay.) ve *Halepçe'den Gelen Sevgili* (roman, 2010, Sel) yayınlandı.
Reçine Kokuyordu Hêlîn, Almanca, Flamanca, İspanyolca, İtalyanca ve İsveççeye, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu* ise Almancaya çevrildi. *Perili Kent* adlı adlı öyküsü Almanya'nın Sesi Radyosu'nun açmış olduğu yarışmada 831 eser arasından ilk yirmi beşe girmiş, Almanca ve Türkçe antolojide yer almıştır. *Reçine Kokuyordu Hêlîn*, Bajarê Mirinê (Ölüm Kenti, Avesta Yay.) adıyla, *Suskunun Gölgesinde* ise Siya Bêdengiyê (Aram Yay.) adıyla Kürtçe yayımlandı. Çok sayıda öyküsü İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Almanca, Arapça ve Soraniceya çevrildi. 1995 yılında bu yana, Demokrasi, Gündem ve Özgür Politika gazetelerinde düzenli olarak köşe yazarlığı yaptı. Halen Taraf gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.
Yazarın tüm kitapları Sel Yayıncılık tarafından yayımlanacaktır.

e-posta adresi: ssamanci@superonline.com

* **SEL** YAYINCILIK / ÖYKÜ

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85 Faks: (0212) 516 97 26

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

*SEL YAYINCILIK: 489
ISBN 978-975-570-489-0

REÇİNE KOKUYORDU HÊLÎN
Suzan Samancı
Öykü

Sel Yayıncılık, 2011

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Kapak ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Can Yayınları, 1993
Sel Yayıncılık'ta Birinci Baskı: Ocak 2011

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Suzan Samancı

Reçine Kokuyordu Hêlîn

Öykü

İÇİNDEKİLER

Liseli Sığırtmaç 7

Asiye 13

İki Anne 19

Parlak Düğmeler 25

Bir Başka Göç 33

Dönüş 42

Ölüm Kenti 49

Halepçe'den gelen Sevgili 56

Berçem 64

Bedo Usta 70

Radyodaki Ankara 81

Sürgün 90

Reçine Kokuyordu Hêlin 101

Bir Sevdadır Bağbozumu 108

Ölüm Öncesi 119

Liseli Sığırtmaç

Sabahın ılık serinliğinde puslu ırmağın ötelerinde, morumsu sis içinde yükselen dağların ardında şafak sökerken, dam saçaklarında, *noda*'ların* tepesinde kanat çırpıp çeşitli perdelerden ötmeye başlayan horoz seslerine, tulumba, kuyu çıkrığının sesi eşlik ediyor; doru taylar yelelerini savura savura meydan okurcasına kişniyorlar...

Ilık yel meyve bahçelerinden taşıdığı kokuyla köyün üzerinde gezinirken, damlardaki cibinlikleri usulca kırpırdatıyor, çocuklar, bu kokuyla esrikleşiyorlardı.

İncecik şilte üzerinde ana rahmindeki gibi kıvrılan Genco, yorganı başına çekti; kalkmak istemiyordu. Gördüğü düşün etkisindeydi hâlâ... Yorganın altından dağların ardındaki sancılı şafağı görünce canlandı. "Başıboş sürü beni bekliyor," diye düşündü. Damın saçağına doğru yürüdü, esneyip gerindi. Köy pembe bir loşluk

* *Noda:* Üstü toprakla örtülü saman yığını -e.n.

içindeydi. Sığırlar patika yola doğru süzülüyor, kadınlar, tülbentlerini, burunlarına çekmiş, evlerinin önündeki çocuk ve tavuk pisliklerini temizlerken, hamarat kızlar, kösnülü yürüyüşleriyle ilerleyen sürünün ardından taze sığır terslerini toplamak için birbirleriyle yarış ediyor, erkekler de yataklarında ya da duvar diplerinde tütün ufalayıp sigara sarıyorlardı. Genco, merdivenden inerken, annesi kapının önünde mırıldanarak yapağı tarıyordu. Ahıra geçti, ekşimsi ağır bir koku genzini doldurdu. Ayağı kırık at huysuzlanıyordu. Birlikte işediler. Genco, kaşınmaya başladı; ayağı cıvık yığına gömüldü; ayağını kapının eşiğine sıyırıp samanla temizledi. Kuyunun başına gelince anası, "Davarlar tepeyi aştı, elini çabuk tut oğul!" diye sitem etti. Kuyunun kurtlu suyuyla yüzünü yıkadı Genco. Ablası akşamdan kalan çorbayı ısıtıp getirmişti. Ablasının kırışıklarla dolu yüzüne, çarpık ağzına baktı, acıdı. Küçükken havale geçiren ablası hiç gelin olmayacak mıydı?

İki kitabını, değneğini alıp azık torbasını boynuna astı; tepeyi aşan sığırlara doğru koşarken ıslık çalıp bağırıyordu. Patika yolun ötekisindeki buğday tarlalarına giren sığırları görünce ürktü. "Ağa bu kez de duyarsa kıyameti koparır," diye düşündü. Hışır hışır toz kokan buğday tarlasından sığırları çıkarmaya çalışırken, aşağılarda gecenin serinliğini taşıyan, geniş bir yay çizerek dağların eteklerine doğru kıvrılan Dicle'nin çevresinde birkaç akbaba süzülüyordu. Sürü tozutarak ilerlerken

gördüğü düşü anımsadı: Harman yerinde bir mahkeme kurulmuştu; kendisi de yargıçtı. Tutuklanan ağabeyi ile köylüler geliyordu elleri kelepçeli... Suçsuz olduklarını söylediklerinde beraat kararı veriyordu. Alkışlar yükseliyor, gökyüzünde kuşlar kanat çırpıyor, parlayan asfaltta taşıtlar ilerlerken, yeşilliklerin içine gömülü kırmızı çatılı köy evlerinden türküler yükseliyor; sonra burgu gibi bir rüzgârla birlikte deprem gibi bir şey oluyor, gökyüzünden dolu biçiminde ateşler yağıyordu. Ürpererek gökyüzüne baktı: beyaz bulutların çevresi uçuk vişne hâresi içindeydi. Hışırdayan başakların arasından farelerin keskin sesleri duyulurken, mavi gömlekli bir çekirge ile besili bir peygamberböceği yol boyunca zıplıyordu. Islık çalarak önünü kesip sürüyü vadiye sürdü. Suları çekilmiş Dicle'nin kıyıları bembeyaz çakıl taşlarıyla doluydu. Sürü, bozulmuş mercimek tarlasına dağılırken, nehir kıyısında sazdan yapılmış gölgeliğe yürüdü.

Güneş ilk ışıklarıyla nehrin üzerinde ipildiyordu. Alçak uçuşlar yaparak kayalıklara doğru süzülen akbabaları izledi bir süre. Sonra kitabını çıkarıp karıştırmaya başladı; ikinci sınava az kalmıştı. "Bu kez kazanmalıyım! Dershaneye gitseydim geçen yıl kazanırdım," diye düşündü. Avukat olmak istiyordu Genco... Kendisini, cüppeli olarak kolunu savurup konuşurken düşündü. Elindeki kitabı bırakıp nehrin kıyısına indi.

Akşam çalıştığı konuları kafasında toparlamaya çalıştı; isimler, tarihler kafasında dans ediyordu sanki. Osmanlılar... Karlofça... Pasarofça... Birinci ikinci dünya savaşları... Nagazaki... Fransız Devrimi: Reform, Rönesans, Martin Luther, Gutenberg... Kristof Kolomb... Yuri Gagarin... Yerdeki çakıl taşlarını toplayarak dingin akan nehre atmaya başladı. Konuları anımsamaya çalışınca bir gong sesi duyar gibi oluyordu. Kitabın arasından bir kâğıt çıkarıp kayık yaptı. İnci gibi ufacık taşları kayığa bırakırken, "Emile Zola, Jean-Jacques Rousseau, Aristo, Sokrates, Freud, Ziya Gökalp, Mehmet Rauf: Eylül," diye mırıldandı. Kayığı nehrin sularına bırakırken "Işık saçan yıldızları kayığa bindirdim," diye mırıldanıp gülümsedi.

Güneş oldukça yükselmişti. Gölgeliğe geçip çalışmaya başladı. Kurumuş sazlıkların, sık çalıların arasında çalıbülbülleri, ağustosböcekleri yarışıyor gibiydiler. Üstüne bir rehavet çökmüştü. Acıktığını duyumsadı. Azık torbasındaki peynir, ekmek ve soğanı iştahla yedi. Susamıştı. Böğürtlenlerle kaplı tepedeki kaynaktan su içerken, ufacık yeşilimsi kurbağalar suyun içinde yüzüyorlardı. Çalılıkların ötesinde Ağanın kâhyası Rodi'nin gizlice ektiği haşhaşların kadifemsi mor başları güneş altında yanıp dönüyordu sanki. Kızgın güneş altında geviş getiren sığırlara baktı: Koyu sarılık içinde kara lekeler gibiydiler. Olgunlaşmış böğürtlenlerden birkaç tane yiyip yol ağzındaki bostanlara doğru yürü-

meye başladı. Ötelerde ırmağın ılık sularında eteklerini toplamış kadınların, kilim, yün tokaçlarken, kesik kesik söyledikleri içli türküler duyuluyordu. İri kesekli bostanın içinde yürürken, bostan korkuluklarının çevresinde sinek bulutu vızıldıyor, arsız kargalar çatlakça ötüyorlardı. Yeni olgunlaşmış kavunu kırıp yerken, güneş yumruk gibi tepesindeydi. Nehrin yosun kokulu suyuna balıklama atlayıverdi. Geniş kulaçlar atıp yüzerken, suyun üstünde kalan omuzlarını güneş yakıyordu. Karşı kıyıda yükselen kaval sesine ıslıkla yanıt verdi. Berivanlar, kovalarını tıngırdatıp gülüşerek koyun sağmaya gidiyorlar, beyaz çakıllı kıyılarda buzağılar, analarının kalın damarlı şişkin memelerine saldırıp sekerek uzaklaşıyor, boz bir eşek nallarını havaya dikmiş anırıyordu.

Ansızın helikopterler, uçaklar süzülmeye başladı. Sazlıkların arasından giysilerini alıp gölgeliğe koştu. Korkuyla gökyüzüne bakarken gördüğü düşü anımsadı... Dağların mavimsi doruklarına doğru süzülen uçaklar gözden kaybolurken, boğuk gümbürtülerle birlikte koyu dumanlar yükseliyordu. Bir süre sonra salvo atışlar başladı.

Nehrin sularında günün son kızıllığı titreşiyordu. Sığırları önüne katıp köye dönerken buğday tarlalarının üstünde yorgunca süzülen leyleklerin takırtısına uyumlu silah sesleri eşlik ediyordu. Köye ulaşınca sapsarı kesilip olduğu yerde donakaldı. Köyün çevresi as-

kerlerce kuşatılmış, köy halkı harman yerinde toplanmıştı. Başıboş sığırlar köy içine dağılırken, tiz bir ses, elini başının üstünde kenetleyip yaklaşmasını söyledi.

Azık torbasını fırlatıp kitaplarını çiğnediler...

Soruşturmayı yapan subay, tombul, pembe, tüysüz parmaklarıyla jopu avucunda döndürüyor, ince sesi ortalığı çınlatıyordu. Subay, önüne geleni tekmelerken, kasketlerinin altında kavruk tenli askerler, kıpırtısız duruyor, gözleri acınma duygusuyla kırpışıyordu. Subay, elindeki listeden isimleri okudu. Köy muhtarıyla birlikte altı kişi korku dolu adımlarla subaya yaklaştılar. Sözcükler subayın dişlerine çarparak, "Hepinizi tepe aşağı astırırım it dölleri! Devlete hainlik, eşkıyaya yardım yataklık öyle mi!" diye bağırıyordu. Subay ile köylüler arasında çevirmenlik yapan korucular, subayın emriyle altı kişiyi halkın gözü önünde döverken, kalabalıktan en ufak bir çıtırtı bile çıkmıyordu... Genco, yerde yatan amcasının kanlı yüzüne baktı; acıyla yutkundu, gözyaşlarını engellemek istercesine dişlerini gıcırdatıp durdu.

Askerler çekilip giderken, ta uzaklardan gelen silah sesleriyle birlikte parlak yıldızlar gibi kayan uçaklar dingin ovayı titretiyor, köyde yakılan üç dört evin yalımları göğe ağıyor, tütsü, yanık et kokusu göz yaşartıp mide bulandırırken, kuytu köşelerde ürkek gölgeler telaşla fısıldaşıp ağlaşıyor, on beşlik bir kadın ilk çocuğunu doğuruyor, köpekler delice ürüyorlardı.

Asiye

Toz ve erimiş asfalt kokuyor hava. Basık toprak damlı evler derin bir sessizlik içinde. Yaşamı felç eden bu sıcağa karşın, ip gibi akan köy çeşmesinin bataklığında ördekler baygınca yüzüyor, kovanlarından dışarıya çıkıp şenlik yapan arıların vızıltısı kavurucu sıcağı daha çok duyumsatırken, cami avlusundaki gölgelikte öğlen ajansını dikkatle dinleyen erkekler, asfaltın kıyısında taşıtlara el kaldıran Zahit ile Asiye'yi görünce heyecanla fısıldaşmaya başladılar. Karı-koca önlerinde duran otobüse binip en arka koltuğa oturdular. Otobüs, ekşi ter, lastik kokuyordu. Yol boyunca buğday tarlalarında biçerdöverler ilerliyor, traktörlerin arkasına bağlı arabalara boşalan buğdaylardan yükselen boğucu bir toz bulutu otobüsün açık kapısından içeriye doluyordu.

Asiye, burnunu tülbentiyle kapatırken, "Çok sıcak!" diye inledi.

Zahit, kıpık gözleriyle karısının kızarık terli yüzüne bakıp yutkundu; beynine üşüşen düşüncelerden kur-

tulmak istercesine uzaklara bakmaya çalıştı. Her ikisinin de yüreği derin bir üzüntü içindeydi.

Kalın giysiler içindeydi Asiye. Vaktinden önce kırışmış hüzünlü yüzü, yoksulluğu göğüsleyen insanların ezik ağırbaşlılığı içindeydi. Otobüsün önünü kesen silahlı askerleri görünce korkuyla kocasını dürttü Asiye, "Kimlik kontrolü!" diye fısıldadı. Terden yumuşamış kimliğini koynundan çıkardı. Asık yüzlü görevliler buruşuk kimlikleri incelerken, ellerindeki isim listesiyle karşılaştırıyor, bazen "Cık, cık," yapıp ürkütücü bir biçimde homurdanıyorlardı.

Otobüs yola koyulunca yolcular kendi aralarında fısıldaşmaya başladılar. Kuru sıcak rüzgâr, yüreklerde bunguluk yaratıyordu. Muavinin elindeki su poşetlerini gören Asiye, kocasına sokulup "Su!" diye fısıldadı. Soğuk su poşetlerini göğsüne bastırıp derin bir oh çekti. "Bu yol da bitmek nedir bilmiyor. İçimde kor ateşler var sanki," diye inlerken, kocasından avutucu bir söz beklercesine "Mehmedim kurtulur mu acep?" diye söyleniyordu.

Kocası da dudaklarını kemiriyor, hırsını alırcasına elindeki tespih tanelerini parmakları arasında eziyor, bazen göz ucuyla su poşetini göğsünde gezdirip kendi kendine mırıldanan karısına bakıyordu.

Otobüs yıkık dökük Silvan Garajına girdiğinde kimsecikler yoktu. Ufacık tozlu yazıhanelerde küçük vantilatörlerin önünde mutsuz insanlar uyuklarken renkleri güneşten eprimiş tentelerin altında başlarını ıslak mendille koruyan uyuşuk satıcılar, otobüsü görüp hareketlenince birkaç komisyoncu da

mekanik seslerle bağırmaya başladılar. Otobüsten inerken, kocasına tutundu Asiye. Başı dönüyordu.

Yarpuzlu ayranı köpürten ihtiyara doğru seğirttiler. Zahit, cebindeki mendili ıslatıp başına sardı. Asiye, otobüsün gölgesine çöktü, her zaman severek içtiği ayran boğazında düğümleniyordu sanki. Sıcak iyice bastırmıştı. Az ilerdeki kanalizasyonun çevresinde karasinek bulutu uğulduyor, bazen yakıcı esinti o pis kokuyu çevreye yayıyordu. Zahit, başıyla gidelim diye işaret etti. Asiye, çeşme başına gelip elini yüzünü yıkadı, maşrapayla ılık suyu göğsüne döktü, sigarasını sararak hızlı adımlarla yürüyen kocasının arkasına takıldı.

Kaldırımsız, çukur dolu caddenin sol yanı badem ve dut ağaçlarıyla kaplıydı. Ağaçların gölgesinde yürürlerken, Asiye kendi kendine konuşup inliyordu. İlçenin en işlek caddesinden geçtiklerinde polis otoları devriye geziyor, sivil ekipler köşe başlarında bekliyordu. Kuytu köşelerde sakallı adamlar, kendilerinden geçercesine ilahi eşliğinde zikrediyor, boş bir at arabası ilerlerken, arkasından at tersleri caddeye saçılıyor, bu dar cadde de ilçeyi terk eden eşya yüklü traktörlerle burun buruna gelince, çaresiz çıkmaz bir sokağa sapıyordu. Toz bulutu kaldıran traktörlerle nal sesleri, dükkânların önünde uyuklayan insanları hiç etkilemiyordu. Karı koca, dükkânların gölgesini kollayarak uyuklayan insanların önünden geçip at arabasının girdiği sokağa saptılar.

Zahit, kapının tunç tokmağını vurdu, bir an bekledi; yeniden kuvvetlice vurdu. Yorgun bir takunya tıkırtısı, "Kim o?" demeden kapıyı açıverdi. Yaşlı kadın örtünmeye çalışıp Asiye'ye gülümsemeye çalıştı.

Yüksek tavanlı taş ev serindi. Tavana monte edilen pervanenin kanatlı vınlamasına gonglu duvar saatinin uyumlu sesi eşlik ediyordu.

Yaşlı kadın, pencereyi açıp divanda uyuyan kızıyla beşikteki torununu uyandırmaktan korkarcasına: "Üç gündür hiç yatmadı, dikiş hocası Esma Kız uyuması için ilaç içirdi," dedi.

Pencerenin önündeki çiçeklikten kurumuş çiçek kokusu odaya yayılırken, Asiye sabırsızlıkla divanda yatan gelinine bakıyordu. Bir süre sessizce bekleştiler. Çocuğun ıkınıp ağlamasıyla, genç kadın yattığı yerden doğruldu. Görümcesinin yüzüne bakıp boğuk bir çığlık attı. Genç kadın, derin titreyişlerle sarsılırken, sesini garipsiyordu.

Zahit, bıyıklarını çekiştiriyor, Asiye yüreğindeki acıya karşın sakin bir direnme tınısıyla gelinini yatıştırmaya çalışıyorken, "Durumu nasıl?" diyebildi.

Genç kadın, burnunu çekerek annesine bakıp, "Bugün üçüncü günü değil mi?" derken, annesi okuduğu dualar arasından evet anlamında başını salladı. Genç kadın, durgun bir sesle, "Salı günü iki gazeteci gelmişti; onlarla çevreyi dolaştıktan sonra eve gelip çay içtiler. Mehmet onlarla Diyarbakır'a gidip hemen

döndü. Sabah her zamanki gibi bürosuna gitmek için evden çıktı. Silah sesleri duyunca pencereye koştum; uzanıp bakınca sokağın başında Mehmet'in yığıldığını gördüm. Ben gidene dek hastaneye kaldırdılar. Doktor, acil olarak Diyarbakır'a sevk etti. Bu çocuk elimi ayağımı bağladı. Sabah telefon ettiler: Hâlâ makineye bağlıymış..."

Asiye, kireç gibi bembeyaz oldu, dudaklarının titreyişini önleyemedi; kocasını sarsarak, "Hadi, ne duruyoruz! Diyarbakır'a gidelim," deyip odadan çıktı.

Yol boyunca hep inledi Asiye. Kısa aralıklarla yapılan kimlik kontrolünde her gözünü açtığında yürüyüşü, gülüşü, konuşmasıyla kardeşi gözlerinin önüne geliyor, bakışları uçsuz bucaksız tarlalara kayınca umut dolu dalınçlara sürükleniyordu.

Yol ayrımında indiler. Fakülteye dek yürümeleri gerekiyordu. Güneş tam tepelerindeydi. Dicle Nehri incecik akıyordu. Nehrin kıyısında karpuz, pamuk tarlalarında insanlar çapa yaparken, gölgeliklerde acıkmış cılız çocukların sesi duyuluyordu.

Hastane kapısında tanıdıklar, kalabalık gruplar vardı. Toplanan grupları polis dağıtıyordu. Asiye çok direnmesine karşın içeriye giremedi. O gece hastanenin çevresinde dolanırken ince ince ağıt yakıp durdu. Ambulanslarla, helikopterlerle yaralılar geliyor, doktorlar, hemşireler koşturuyordu.

Hastanenin balkonlarından, pencerelerinden gülmeler, inlemeler dışarıya taşarken, Zahit, karısını nasıl avutacağını bilemiyor, dilinden düşürmediği "Allahtan umut kesilmez," sözünü yineleyip duruyordu.

Çam ağaçlarının dibinde tavşan uykusundaydılar. Kulaklarına çarpan soğutucuların homurtusuna, fren sesleri katılırken şafak söküyordu. Duvar diplerinde, ağaçların altında geceyi geçiren yoksul insanlar erkenciydiler. Asiye, sigara içip uzaklara bakan Zahit'i görünce, "Geçen yıl o da kardaş acısıyla yanıp tutuşmuştu; yemeden içmeden kesilip iş güç yapamaz olmuştu. Haklıymış..." diye düşünürken, kocasına doğru yürüdü. Birbirlerine dostça bakarlarken sessiz bir dayanışma içindeydiler.

Asiye öğlene kadar dolanıp bağrı yanık kadınlarla dertleşti. Sonra bir anda fakülte yolu kalabalığa gömüldü. Şaşkınca onlara bakarken, Zahit'in gizlice gözlerini silişini gördü. Zahit, donup kalan Asiye'nin elinden tutup kalabalığa doğru yürüdü. Kalabalık gittikçe büyüyordu. Asiye'nin kafası bomboştu; yürürken, kalabalığın konuşmalarından hiçbir şey anlamıyordu. Mehmet adını duyunca başına bir yumruk yemiş gibi oldu; gözlerinin önünde yıldızlar uçuştu, kulakları uğuldadı, kaldırımdaki direğe tutunup "Oy kardaş!" diye yığılıp kaldı.

İki Anne

Nasıl da kabarıp taşıyor; iyice dellendi Dicle Kız. Usul bir yel, taze toprak ve nergis kokusu getiriyor. Sırtımı ne güzel ısıtıyor güneş. Öyle ya, üçüncü cemre de düşecek. Kaç cemre, kaç baharlar geçti, hâlâ azalmadı yüreğimdeki sızı; büyüdükçe büyüyor içimi kemiriyor. Kolay mı? Göz göre göre yitip gitti... Ölüm olsa mezarına kapanıp doyasıya ağlardım. Ne fukaralıkla büyüttüm seni a oğul! Hiç mi acımadın bize! Ağlaşıp duruyoruz. Gözlerimiz televizyonlarda, gazetelerde, yüreğimiz hop ediyor...

Böyle bir gündü: Okuldan gelmişti, yine konuşmuyor, yüzüme bakmıyor, Dicle Nehri'nden ötelere bakıyordu. Yaptığım yemekleri de beğenmez olmuştu; önüne bıraktığımız pazı sarmasından bir tek alıp elinin tersiyle itmişti tabağı. Eyvana çıkıp usanmadan nehrin öte yakasında yükselen buğulara bakıp durmuştu. Yü-

züme bakmadan yeni aldığı dağ yeşili montunu istemişti. Ayağını merdivene dayayarak spor ayakkabılarını bağlarken yüzü pespembe oluvermişti. Hafif sakalın, kına renkli bıyıklarınla ne güzeldin a oğul! Gözlerini kısıp telaşla ceplerini yoklamış, amcasının hapishaneden gönderdiği cüzdanı karıştırarak merdivenden inivermişti. Bahçe kapısının çıngırağıyla pencereye koşmuştum: Kapının önünde montunu giyiyordu; yakasını kaldırıp ellerini cebine koyup yürüdü. Kapısının eşiğinde oturan komşu kızı Şirvan'ın başını okşayıp ona bir şey verdi. (Sonra beş bin lira verdiğini söylediler.) Sokağa dönmeden duraksamış, dönüp bakar gibi olmuştu. Upuzun bacaklarına, geniş omuzlarına bakmaya doyamamıştım o gün. İçime mi doğmuştu ne? Cız etti yüreğim. Bir korku düştü içime. Korkumu dağıtmak için ev ev dolaştım. İlerleyen gecede eve dönmek istemedim. Sonra Filit'in oğlu kapıya dek getirdi beni. Kalbim kuş gibi çarpıyor, terliyordum. Sedirde çeyiz yapan kızlara, taşlık çamur içinde, diye saldırdım. Yatakta horlayan kocamı boğmak istedim. Duvardaki saate baktım, henüz erkendi.

İlkyaz sıcağı kötü çarpıyor. Herkeste bir esriklik. Kulaklarımı tırmalıyor şu çalıbülbülleri. Gökyüzünün mavi boşluğunda gidip geliyor gibiyim. Bir anda kulaklarım uğulduyor, karanlık çöküyor yüreğime. Kıyıda köşede kalmış anılar dirilliveriyor, benliğimi sarıyor

usulca. Artık kimsem yok. Hep yalnız kalacağım, yalnız... Pencere önünde titiz pazartesi ile pasaklı sarhoş pazarları sayacağım. Postacı yine yampiri yampiri yürüyor. Eskisi gibi mektup getirseydi, 'P'leri peltekçe söyleyip yılık ağzıyla gülümseseydi; 'Anacığım'la başlayan mektuplarda eriyip gitseydim, öpüp koklasaydım yatık yazısını, lekeli mektup kâğıtlarının arasından düşüverseydi ıssız fotoğraflar... Anaydım ben, hem de dul bir ana... Aman Tanrım nasıl dayanılır bu acıya!..

Durup dinlenmeden diktiğim giysilerden bunalır, hafta sonları soluğu okulun önünde alırdım. Hızlı adımlarla yanıma yaklaşır, boynuma sarılırdı. Kirli çamaşırlarından çok sıkılırdı. "Sana iş çıktı," derken, gözlerimin içine bakardı sıcacık, utangaç. Böyle günlerde, vitrinlerde, kitapçı dükkânlarına bakardık. Sonra akasyalı parkta oturup bir şeyler içerdik. Bazen, arkadaşları ilişirdi masamıza. Gençlik kahkahalarına boğulurlardı. Onlarla gençleşirdi yüreğim. Kısacık kış geceleri pencere önünde, elim işimde, gözüm yolunda olurdu. Kapıyı çalmazdı hiç. Pencereyi tıklatırken, burnunu karıştırıp gülümser, ayaklarını özenle paspasa silerdi. Banyo yaptıktan sonra sobanın yanındaki mindere oturur, göreviymiş gibi kumaşların teyellerini temizlerdi. Bitişik komşunun oğlu Sadi'den bağlama çalmayı öğrenmişti. Çayımız sobanın üstünde demlenirken usul usul bağlamasını tıngırdatır, bazen de bir şeyler mırıldanırdı. Elim dikiş tutmaz, onu izlerdim. Yüreğime güç

dolar, mutluluk titreşimleriyle sarsılırdım. Bakışlarımı fark edince ona olan düşkünlüğümden sıkılırcasma, bağlamasını duvara asıp sobanın arkasında duran bardaklara çayı doldururken, çayın buğusunu koklayıp "Oh mis gibi bergamut kokuyor," derdi.

Odanın içinde gidip geldim. Saat hiç ilerlemiyor gibiydi. Saat ikiyi vurduğunda eyvana çıktım. Herkes uykudaydı. Nehrin üstünden esen yel, kil ve çürümüş bitki kokusunu getiriyordu. Yüreğimde kuduran bir enik vardı sanki; yerimde duramıyordum. Çıplak taşa uzandım. Kızlarım ürkekçe pencereden bakıp gidiyorlardı. Ağlamak istiyordum, ağlayamıyordum. Betonu tırmıkladım. Bir tandır ateşinin içinde gibiydim. Bahçedeki sarnıca ulaştım; buz gibi suyu döküdükçe içimden bir halat koptu, ağlayıverdim. Sesim karanlıkta bir büyüdü ki, sesimden korktum. Köpekler bile havladı sesime. Islak giysilerle eyvandaki tahta divana uzandım. Kızlarımın boğuk hıçkırıklarını duydum. Şehir çıkışında ilerleyen arabaları saymaya başladım: bir, iki, üç...

Gizlice aldığım badem, ceviz içlerini "Falanca komşu gönderdi," derdim. Özellikle onun için aldığımı hiçbir zaman sezmedi. Yazın günlerimiz çok güzel geçerdi. Kuşluk vaktinden sonra arka bahçeyi sulardık; suya doyan çimler çiçekler dirice ipilderken vişne, erik ağaçları arasında uzanan güneşten korunmak için sar-

maşıklarla, kahkahaçiçekleriyle kaplı gölgeliğimize geçer, ben el dikişlerimi yaparken, o da kitabını alır, çoğu kez ya bir sarmaşık çiçeğini elinde döndürür ya da dallardan kopardığı şeyleri çiğneyerek yoruluncaya dek okurdu. Bazen kitap göğsünde, uyuyakalırdı; gelen komşuların sesiyle irkilir, "Şöyle bir dolanıp gelirim," diyerek bizi yalnız bırakırdı. Akşam eve döndüğünde fıstıklı Maraş dondurması getirirdi. Gülerek, "Ben, iyisi mi, Maraşlı bir kızla evleneyim ki kaympeder bolca yedirsin," derdi.

Ellerim titriyor, dikiş dikemiyorum ki. Eşyalardan korkuyorum. Yalnızlık, ıssızlık üstüme üstüme geliyor... Dışarısı aydınlık. Aydınlıktan korkuyorum. Ooof, bahçeye mi çıkmalı? Bahçeye açılan kapı paslanmış, ne kötü gıcırdıyor. Midem bulanıyor. Bahçeyi ayrıkotları bürümüş. Mezar kokuyor bahçe; ürküyorum. Gözlerimin önünde yıldızlar uçuşuyor: Askerler koşuşuyor... Bahçede silahlar patlıyor... Dağlardan sisler yükseliyor. Sislerin arasında oğlum koşuyor. Yere düşüyor, alnından kan fışkırıyor... Başımı kapıya mı çarptım? Zil mi çaldı? Telgraf... Telgraf... Oğlunuz, stop, vatani görevini yaparken, stop, şehit düşmüştür, stop...

Şırnak mıydı orası... Oğlum nerde?... Oğlumu istiyorum... Oğlumu...

Sabaha karşı kocamın tütün kokan soluğuyla uyandım. Umursuzca, "Piroz, kalk. İçeriye gel," diyordu. Her yanım tutulmuş, sesim kısılmıştı. Günlerce bekledim, duvardaki saatle söyleştim. Beyaz önlüğüne bakıp durdum. Her akşam dizine koyup çalıştığı kemikleri büfeden çıkarıp okşadım. Midemdeki yara azıp duruyor; ameliyat ettirecekti beni... Damı bu yıl onarsın gamsız herif. Aşağıya inmeliyim. Yarın ortanca kızın kına gecesi... Güneş dağların ardına çekildi. O dağlara ulaşsaydım keşke! Kuşlar cıvıldaşıp duruyor. Yüzünü de çok özledim a oğul! Sevdamı, kederimi Dicle kız bilir, dertleşirim, dualar okurum, selam gönderirim bazen; bilmem duyar mısın?..

Parlak Düğmeler

Kızgın güneş kentin üstüne çökmüştü. Bu sıcağa karşın evlerde, bahçelerde sessiz bir devinim vardı. Sıska, baygın bir genç kızı andırıyor Dicle Nehri. Bahar aylarında kabarıp taşar. Halk, "Asi Fırat'a dellendi bizim karagözlü kız," diye söylenir durur.

Nehrin öte yakasındaki karpuz tarlalarında kavruk tenli ihtiyarlar sazlıklardan yapılmış gölgeliklerde uyuklarken, şiş karınlı donsuz çocuklar, lağım sularının karıştığı nehirde yüzüyor, karpuz çalmak için yine de akşamı bekliyorlardı.

Nehre yakın yeşil badanalı evde bir telaş vardı. Dut ağacının altındaki peykede nargile fokurdatan baba, gidip gelen karısına kızlarına bakarken, sevinçten gözleri ışıldıyordu; çünkü polis olan oğlu izne geliyordu. Anne ter içindeydi; elindeki şişle tandırı karıştırıp bir avuç tuz attı. Tuzlar çatırdarken, "Allahım, sen oğlumu nazardan sakla!" diye mırıldandı.

Akşam güneşi Dicle Nehri'nin üzerinde ipilderken, akçayel, Hevsel bahçelerinden meyve kokularını taşıyor, nehir kıyısındaki sazlıklardan yükselen ördek sesleri ağustosböceklerinin seslerini bastırıyordu. Yakılan keskin tütsüler arasında, dam yataklarında boğuşan çocuklar sivrisineklerden hiç etkilenmiyorlardı. Eğri büğrü merdivenlerden sekip tulumbadan su çeken kızların gözü felfecir okurken, tandır başlarında dedikodu yapan kadınlar esrik bir aymazlık içindeydiler.

Eli valizli iyi giyimli genç, kaç-göç bakışlarla yürürken, bu genci gören kızlar, dikkatini çekmek için daha gürültücü oldular. Genci tanıyan erkekler ise onu görmezden geliyor, kasten boğaz temizleyip öksürüyorlardı.

Yokuşu inerken kardeşlerinin sevinç çığlıklarını duydu. Boynuna sarılanlara o da sarılırken tedirgindi. Dut ağacının altındaki peykeye çöktü. Babası iş olsun diye cebinden çıkardığı gümüş köstekli saatini okşayıp "Maaşını aldın mı?" diye sorarken, bencilce gülümsedi. Getirdiği eşyalara üşüşen kardeşlerinin sesi kulaklarını tırmalıyordu. Kalkıp bahçeye doğru yürürken, babası, kucağındaki lokum kutusuna eğilmiş takma dişlerine yapışan lokumu güçlükle çiğniyor, bir yandan da gelip yemesi için kısık sesiyle karısına sesleniyordu.

İncecik bir kılıç gibi parlıyordu nehir. Çocukken yaz kış nehir kıyısında dolanıp dururdu. Keleklerle odun taşınırdı; köylüler peynir, çökelek, kavurma, pekmez

getirirlerdi. Onlara yardım eder, eve eli boş dönmezdi. Bozulan bahçelerdeki artık sebzeleri toplarken toz toprak içinde kalır, soluğu nehirde alıverirdi. İç lastiklerle yarış yapmak en büyük zevkleriydi. Bazen sarhoşların naraları, yamuk yumuk türküleri yükselirdi bahçelerden. Anası sarhoşlardan uzak durmasını tembihlerdi; korkup yanaşmazlardı hiç. Bir keresinde, kavuniçi giysili bir kız vardı aralarında, saçı artistlerinki gibi ondüleliydi. Kalçasına yemeni bağlamış, darbuka cümbüş eşliğinde oynarken ağzına para sıkıştırıyorlardı sarkık mideli erkekler. Çalılıkların arasında onları izlerken ne çok keyiflenmişlerdi. Sonra faytona binip uzaklaşmışlardı. Ömer'le artıklarını karıştırmış, karabiberli kebapları, fıstıkları doyasıya yemişlerdi.

Anasının omzuna dokunuşuyla irkildi. Torbalanmış gözkapakları, hastalık belirtisi gösteren kızarık yanakları, büzük dişsiz ağzıyla gülümsemeye çalışırken, eliyle ağzını kapatıyordu. Gururla bir dağa sarılır gibi sarıldı oğluna, "Hadi yemeğe!" diye fısıldadı.

Bahçeyi aydınlatan silik ampulün çevresinde, geceböcekleri, sivrisinekler dönüyor, bazen karafatmalar, ateşböcekleri televizyon ekranına çarpıp cızırtılı sesler çıkarıyorlardı. Annesi haberleri dikkatle izleyen oğluna merakla bakıyor, baba da tespih çekip ikide bir öksürerek, oğluna, "Ne olmuş?" diye soruyordu. Oğlu haberleri babasının diline çevirmekten sıkılıyor, bir iki cümleyle geçiştirirken, kardeşleri uzak bir sevgi ve hay-

ranlıkla ağabeylerine bakıyorlardı. Kardeşlerinin bakışlarını algıladı. Televizyonun ışıltısıyla aydınlanan yüzlere bakarken şakakları seğirmeye, kalbi tuhafça çarpmaya başladı. Sendeleyerek kalktı. "Çarşıya kadar gidiyorum," diye mırıldandı. Çukur dolu taşlı sokaklardan geçerken, çürümüş su, tütsü kokuları geliyordu burnuna. Yokuşu çıkıp asfalta ulaştığında, aşağılarda kalan evlerin damlarında cibinlikler, televizyon ekranları sırıtıyordu.

Caddeler ıssızdı. Köşe başlarında güvenlik görevlileri sessiz bir telaş içindeydiler. Sarışın taksiler umutsuzca dolanırken, minibüs kâhyaları yılık ağızlarıyla boğaz patlatıyorlardı. Tek elini cebine koyup kamburunu çıkararak yürümeye başladı. Nereye gideceğini bilemiyordu. Şaşkındı. 'Zülküf'ün çay bahçesine gidip demli bir çay içmeli,' diye düşündü.

Sur dibindeki çay bahçesi eskisi gibi kalabalık değildi. İp kürsülerde göynük tenli erkekler iştahsızca kâğıt oynuyor, kıpık gözleriyle avurtlarını şişirerek nargile içenler, eli yüzünde uyuklayarak tespih çekenlerin yanı sıra kimisi de bıyıklarını kemiriyor ya da göğüslerinin kıllarıyla oynuyorlardı. Yaşlı çınar ağacının dibine otururken, çaycı Zülküf'le göz göze geldiler. Zülküf bakışlarını kaçırıp becerikli devinilerle bardaklarını doldurmayı sürdürdü. Havuzun kenarında nargile içen Ömer'in babası Osman Amca değil miydi? Evet oydu. Tanımadı mı acaba? Hiç bu yana bakmıyor ki. Baksa

selam verecekti. Boğazı kurudu. Çırağa seslenmek istedi; sözcükler ağzında düğümlendi. Çaycı Zülküf, gazete okuyan iki gence özel olarak kahve götürüyordu. Onlarla gülerek konuşurken eskisi gibi altın dişleri parlıyordu. Gazete okuyan iki genç fısıldaşıp ona bakıyorlardı sanki. Gözleri seğirmeye başladı, ellerinin varlığını duyumsayıp sehpanın altına gizlemeye çalıştı. Gözü hep Osman Amca'daydı. Çok kilo almış, gıdısı da oldukça sarkmıştı. Ömer'le bit pazarından aldıkları ayakkabıları az mı boyamıştı Osman Amca. Öğretmen olan Ömer'in, en son, cezaevine girdiğini duymuştu. Osman Amca, yerinden kımıldar gibi oldu. Sırtını mı dönüyor ne? Döndü işte! Basbayağı sırt çevirdi. Ya çaycı Zülküf? Hiç bakmıyor bu yana. Karşıda gazeteci Doşo, burnunu çeke çeke tavla oynarken, ayağının dibindeki gazeteleri de satmayı ihmal etmiyordu. Doşo bile ona bakmıyordu. İşyerinde her gün alınan gazeteleri, dergileri düşündü. Herkes rahatlıkla tüm gazeteleri okurken, o yanlış anlaşılırım diye göze batmayan gazeteleri okuyordu. Bir keresinde müdür odasına çağırıp "Bir polise kaba konuşmak yakışmaz! Evde alıştırma yap, 'K'ları gırtlaktan, 'Ö'leri de 'Ü' diye söylüyorsun. Günül Hanım değil, Gönül Hanım!" diye çıkışmıştı.

Ufacık bir yaprak bile kıpırdamıyordu. Naylonumsu gömlek tenini yakıyor, sırtından sızan terden huylanıyordu. Ayıp olmasa gömleğini çıkaracaktı. Herkesin ona baktığı duygusuyla ezildi, önündeki sehpayı sıkıca

kavradı, tuhafça çevresine bakındı. Önünden geçen garsona, "Çay," diye kekeledi. Çayın yüzeyinde halkalanan yağ tabakasını kaşıkla almaya çalıştı. Çayı arka arkaya yudumlarken, surların burçlarında dem çeken güvercinleri duydu; güvercinlerin âni kanat çırpışları kalp atışlarını hızlandırıyordu. Sağ eliyle göğsünü bastırdı, ansızın kalkıverdi. Bedenine yapışan gömleğini çekiştirdi, garsona doğru yürüdü, hızlı adımlarla bahçeyi terk etti. Karşı caddeye geçerken ayakları dolandı, taksinin âni freninden ürktü. Dudak kıvrımlarına yayılan acı gülümseyişle kızgın sürücüye, "Ne yapayım," dercesine omuz silkti.

Bir eli cebinde sarsak adımlarla caddelerde dolanıyor, kafasındaki düşüncelerden kurtulmak istercesine ufacık tabelaları telefon numaralarına dek okuyordu. Eski Nilgün Sinemasının sokağına gelince durdu. Müzik eşliğinde kalın, gür sesli bir adam şiir okuyordu. Alkışlar patladı. Aklında kalan şiirden karışık bir şeyler mırıldandı. Yanı başındaki inşaatın tuğla yığınları üstüne oturdu. Az ilerdeki sokağın önü meslektaşlarıyla doluydu. İnşaatın içine girip kolonun arkasına gizlendi. Boş bir yatak, ufacık bir tepsi içinde karpuz kabuklarını görünce, inşaat bekçisinin de konsere gittiğini düşündü. "Umut, barış dolu yarınlara!" diyen konuşmacının sesini güçlü alkışlar bastırırken, dar sokağa mırıltılar arasında insanlar dökülüverdi. Köşe başlarını tutan meslektaşları, kimlik kontrolü yapıp önüne geleni hır-

palıyor, direnenleri tutup götürüyorlardı. Ağzı acı acı sulandı, şakakları seğirmeye başladı; olduğu yere çöktü. Midesinden gırtlağına doğru ekşimsi sıvılar yükseliyor, patırtılar, inlemeler, siren sesleri çoğalıyordu. Kalkıp buradan gitmeliyim, diye düşündü. Emekleyerek dışarıya çıktı. Kendini toparlayıp inanılmaz bir çeviklikle ana caddeye doğru yürüdü. Konserden dağılan insanlar kaldırımları renklendirmişti. Anasının kucağında ağlayan çocuk, yarılan dudağına mendilini bastıran genç, kolunu tutup inleyen kadın, zayıf kırışık yüzlü bir adam, yerlere bakarak yürürken, "Nüfus cüzdanımı, kimliğimi kaybettim," diye söyleniyordu. Midesindeki ekşimsi yığın gırtlağını yakıyordu; ağzında çoğalan tükürüğü zorlukla yutup ara sokağa saptı. Daracık parke taşlı sokak karanlıktı. Evlerin önündeki çöp bidonlarından ağır kokular yükseliyor, kediler geziniyordu. Bir evin duvarına tutundu, gündüzün ısısını emen duvar taşları yakıcıydı. Âni bir refleksle elini boğazına götürdü, içinde kabarıp taşan yığın, şimdi ayaklarının dibindeydi. Yaşaran gözlerini sildi. Biraz hafiflemişti. Ayak ucuna ufacık bir ışık yansıyordu. Su, kova sesleri, mırıltılar halinde insan sesleri duyuldu. Oradan uzaklaşırken, yorgun bir kadın sesi, "Zişan yeni aldığımız ince keseyi getir!" diye bağırıyordu.

Fiskayası Yokuşu'ndan inerken kafasının içi bomboş, düşünceleri bulanıktı. Evin önüne geldiğinde, bah-

çede annesini bekler buldu. Oğlunun ayak seslerini tanıyıp ayağa kalkmıştı.

Ay ışığında oğlunun yüzünü seçmeye çalışarak, "Neredeydin?" diye inledi; tulumbanın önüne gelen oğluna tulumbanın kolunu çekti.

Ağaca asılı havluyla yüzünü kurulayarak dama çıktı. İncecik şiltelerde herkes uyumuştu. Yatağına oturdu. Uzaktan uzağa ağustosböceklerinin sesi geliyordu. Başucunda tıkırtılar çıkaran bir kuşu fark etti. Kafesi kucağına alıp kuşu incelerken, gevrekçe gülen en küçük kardeşi, yüzünü örtünün altına saklamaya çalışarak, "Benim bülbülüm, bülbülüm," diyordu. Kuşundan cesaret alırcasına ağabeyine yaklaştı, işaret parmağını ağzında çiğneyerek, "Öyle güzel ötüyor ki," dedi. Kuşu inceleyen ağabeyini ilgiyle izlerken, ansızın eline bir öpücük kondurup, "Büyüyünce ben de senin gibi parlak düğmeli giysiler giyip şapka takacağım," diye gülümsedi.

Ağabeyi, kafesi açıp kuşu eline aldı, "Bülbülü uçurursak hastalanmaz, daha iyi öter... Uçuralım mı?" diye sordu.

Kardeşi yatağına sıçrayıp takla atarak, "Hastalanmasın, uçuralım, uçuralım!" diye çığlık attı.

Cıvıldayıp uzaklaşan bülbül, nehrin öte yakasına doğru süzülürken, kardeşi ağlamaklı sesiyle, "Bülbülüm uçtu gitti. Ağam bana parlak düğmeli giysi alsın!" diye ağlıyordu.

Bir Başka Göç

Tepedeki karakoldan marşlar yükseliyor... Mısto'nun ağzından salyalar akıyor, hırıldayarak karakola el sallıyor. Hezar, omzundan su bidonunu indirdi. Kız, anasına acıyarak, "Ben gitseydim," dedi. Yüzünde yorgunluğun izleri var, "Olur mu, terütaze kızın çeşmede ne işi var! Çeşme asker kaynıyor," diye mırıldandı Hezar. Eyvanda kocasının çığlıklarını duyunca, kızına, "Gel, Mısto yine dellendi!" diye seslendi. Kilere kilitlenen Mısto, delice haykırdı.

Yumurtalı pestil kavurup ocak başına bağdaş kurdular. Kız, "Hiç canım istemiyor ana," dedi. "Kimin canı istiyor ki," dedi Hezar. Kızı hüzün yüklü bir sesle, "Köyde dört ev kaldık ana," dedi. Hezar yutkunarak, "Allah büyük, kızım," derken, kalan yemeği Mısto'ya götürdü. Mısto, yüzükoyun yere uzanmıştı, ağzından salyalar akıyordu. Kocasının başını okşadı, önüne yemeğini bırakıp karakola bakan odaya geçti, yama torbasını arandı. Göğsüne takılı iğnesini alıp yama

yaparken dua etmeye başladı. Peçeli bir baykuş, yıkık caminin duvarında ötünce korkuyla sarsılıp, "Bu uğursuz kuşların soyu tükenmiyor mu? Yusufçuk ötseydi de içimiz açılsaydı," diye düşündü. Elleri koltuklarının altında, içeri giren kızına, "Yumurtaları topladın mı?" diye sordu. Kızı kırık dökük bir sesle: "Topladım. Babamı da çişe götürdüm," dedi. Sedirin öbür köşesine ilişen kızı, "Baykuş ne kötü ötüyor ana," dedi. Hezar, başını kaldırmadan, "Körolasıca, deminden beri ötüyor," diye mırıldandı. Donukça dışarıya bakıyordu kızı. Karakolun önünde 'Oy yaylalar yaylalar' türküsü eşliğinde atış talimleri yapan askerlerin gürültüsüne alışıktılar... Baykuş kart çığlıklar atıp uzaklaşırken, çıngırak sesi duyuldu. Hezar başını pencereye dayayıp, "Kim acaba?" derken, yüreğinde tuhaf bir korku büyüyordu. Kızının yüzü gevşedi, sevinç kıvılcımları taşan sesiyle, "Mahmut Amca," dedi.

Mahmut, usulca içeriye doğru süzüldü. Sedirin başköşesine oturdu: Tespihini çekerken dudakları kıpırdıyor, kaşları inip kalkıyordu. Tespihini avucunda ufalayıp "Soğuklar kapımızı çalacak bugün yarın," dedi. Yama bohçasını toplayan Hezar, "Odun kesimine izin vermiyorlar mı?" diye sordu. Bıyıklarının uçlarını ağzında çiğneyen Mahmut, "Orman mı kaldı. Gözünle görmedin mi geçen günkü dumanları," dedi. Yüzü acıyla buruştu, anlamsızca bir şeyler mırıldandı. Hezar; dudaklarını kemirip duran kızına sert bir bakış fırlattı,

"Ne duruyorsun! Demli bir çay yap amcana!" diye bağırdı. Kız kapıdan çıkarken, "Yanına bir şeyler hazırlayayım mı?" deyince, Hezar'ın dudaklarına alaycı bir gülümseme yayıldı, "Şehirli mi oldun kız! Konuğa sorulur mu?" diye çıkıştı. Mahmut, karakola bakıp yutkundu, boğazı düğümlendi. Hezar, gözlerini ufalayan Mahmut'u fark edince, "Dilinin altında bir şey var. Yüreğin daralmış senin," diye söylendi. Pencereden, uzaklara bakan Mahmut, göz pınarlarına biriken yaşları gizlemeye çalışıyordu. Mahmut'un yanı başına çömeldi Hezar. Askerlerin coşkulu haykırışları doluyordu içeriye: "...inlesin, yer gök inlesin..." Hezar bile öğrenmişti bu marşları. Bazen Türkçe bilenlere soruyordu anlamlarını. Öksürerek sesine güç katti Mahmut: "Karakoldan haber geldi; iki gün izin verdiler burdan gitmek için." Yağmur gibi yaşlar indi Hezar'ın gözlerinden. Başını ellerinin arasına alıp Kürtçe bir ağıt tutturdu. Artık Mahmut da rahatça ağlıyordu. Kızı elinde tepsiyle içeriye girdi, çinko demlikten çiğ çay kokusu yükseldi; çın çın kaşık sesi ağıda karışırken, silah sesleri gittikçe yükseliyordu. Hezar koynundan bir bez parçası çıkarıp sümkürdü, genzek sesiyle: "Benim kimim var Diyarbekir'de?" dedi. "Ne yer ne içerim? Bu eksik kardeşinle nasıl giderim oralara?.. Burada bağım bahçem var; tavuğumu yumurtamı satıp gül gibi geçiniyorum." Çayını karıştıran Mahmut, "Geçin geçinme, devlet böyle

istiyor," diye mırıldandı; kapıdan çıkarken de "Hemen toparlanmaya başlayın," dedi usulca.

Hezar, ağıt yakarak toplanıyor, köyden kurtulup şehire gideceğine sevinen kızını azarlıyordu. Kilere gidip sakinleşen Mısto'yu kaldırdı; yüzünü okşayarak, "Hükümet iki gün izin vermiş burdan gitmemiz için," dedi. Tuhaf sözcükler geveledi Mısto, dudakları bir çocuğunki gibi titredi, ağzından salyalar akarak *"Na na"** diye hıçkırdı.

Hemen toparlandılar. Kızı çeyizini çok güzel sarıp sarmalamıştı. Hezar, bulgur torbasının içine bıraktığı paraları çıkarıp kızının çeyizlik yastığına gömdü, ucunu dikti. 'Fazlasını üstümde taşımayayım, ne olur ne olmaz. Birkaç davarımızı da önümüze katıp kasabada satarız,' diye düşünüyordu.

Karanlık çökmüştü; ama karakolun çevresi ışıl ışıldı. Askerler gidip geliyor, kuşlar tuhaf çığlıklar atıp döneniyordu. Hezar, inekleri sağarken, 'Mahmut'a haber salmalı, boz ineği kesip kavurma yapmalı,' diye düşündü.

Hezar avluda etleri kazana bırakırken, Mahmut ateşe odun atıyordu. "Boşuna yaptın bunu, şehir bildiğin gibi değil, bir tas su bile parayla," dedi Mahmut. Hezar, "Keyfimden yapmadım ya, hazır yemek. Ne yiyip ne içecek bu boğazlar?" dedi.

* Hayır, hayır - e.n.

Hafif bir rüzgâr esiyor, köyde kalan sahipsiz köpekler boğuşuyorlardı. Mısto eyvanda oturmuş avluda pişen kavurmaya bakıyordu. Hezar, kavurmanın yağıyla ıslattığı ekmeklerden Mısto'nun önüne bıraktı, "Yarın buradan gidiyoruz, seni de götüreceğiz," dedi. Mısto, ekmeğe saldırıp, "Na, na," diye inledi. Kızı, "Hiçbir şey açıkta kalmadı. Yarın mı gidiyoruz ana?" dedi. Hezar kızına yanıt verme gereksinimi duymadı, eyvana geçti. Rüzgâra karşın elleri bacaklarının arasında yere uzanmış Mısto'nun koca gövdesine baktı; boğazı düğümlendi Hezar'ın...

Korkunç bir gürültüyle irkildiler. Eyvanda haykırarak dönenip duran Mısto'yu kilere sokmaya çalıştılar... Karakol yönüne bakındılar: Çeşme başında duran koca panzer alevler içinde yanıyordu. Küfürler, silah sesleri yükseldi. Oldukları yere büzüldüler. Mermiler duvarlara çarpıyordu. Tekmelenen kapıyla eyvana yürüdü ana kız. Dört beş asker kapıdaydı, "Kaçın gidin buradan, öleceksiniz!" diyorlardı. Hezar ne dediklerini anlamadı; ellerini Tanrıya yalvarır gibi açtı. O sırada karagözlü bir asker, Kürtçe, "Şimdilik ahırın en dip köşelerine gidip duvara yaslanın, fırsatını bulduğunuz anda buradan kaçın," dedi. Ana kız, kilerde gözleri kızarmış, soluyan Mısto'nun kolundan sürükleyerek ahıra gidip köşelere sindiler. Silah sesleri hâlâ geliyordu. Ahırdaki hayvanlar bağrışıp tepişiyorlardı. Hezar olduğu yerden tüm şeyhlerin adını sayıklıyor, onları yardıma çağırırken, kızı, "Ana çok korkuyorum

ölümden," diye ağlıyordu. Bir ara silah sesleri kesilir gibi oldu. Mısto'dan hırıltılardan başka ses çıkmıyordu. Karanlıkta sadece iki keçinin parlayan gözleriyle, beyaz horozun kanat çırpışları seçiliyordu. Hezar, terden sırılsıklamdı, hıçkıran kızını sarstı. "Burada kalamayız artık. Dalıt köyüne gidelim," dedi. Mısto'yu okşayarak, "Hadi," dedi Hezar. Mısto, Hezar'ı çekiştirerek, "Na, na!" diye bağırmaya başladı. Onu götürebilmek için çok uğraştılar; ama koca bir kaya gibi yerinden kıpırdamadı Mısto.

Dışarı çıktıklarında silah sesleri daha çok artmıştı. Yol ağzındaki çalılıkların dibine sindiler. Ay buluttaydı. Rüzgâr esiyor, karanlıkta ateş saçan mermilerin yankısı büyüyordu. Çalılıkların gölgesinde bir süre emekleyerek ilerlediler. Karakolun ışıkları gözden kaybolunca ayağa kalktılar. Titriyorlardı. Hezar arkasına döndü; köy görünmüyordu. İncecik patika yolun beyazlığına, karartı halinde hışırdayan çıplak çalılıklara bakıp "Mısto," diye inledi. İkide bir tökezleyen kızına bir tokat attı. Kızı, olduğu yere çömelip, *"Oy bavo, oy yadê,"** diye ağlamaya başladı. Hezar'ın gözyaşları sessizce iniyordu. Kızını oracıkta bırakıp yürümeye başladı.

Dalıt köyü sağırdı, dilsizdi... Ufacık bir çıra bile yanmıyor, kümese benzer evleri karanlıkta seçilmiyordu.

* Oy baba, oy ana - e.n.

Hezar, görümcesinin evinin önüne geldiğinde teneke pencereyi tıklatıp, titrek sesiyle, "Açın, açın kapıyı!" diye bağırdı. El fenerinin yuvarlak aydınlığı yüzlerini yaladı. Görümcesi, uzun kollu fanilası, çiçekli pijamasıyla gözlerini ovalarken dili dolandı, bir şey soramadı. Görümcesi yatakları serdi, kocası ocağa odun attı. Ateşin yalımları titreşip şavkı duvara yansırken, fısıltılar büyüyüp hıçkırıklara dönüştü. Rüzgâr teneke pencerelerde ıslık çalıyor, kuru meşe odunlar çıtırdıyordu. Hezar, uyuyan kızına baktı; kirpikleri hâlâ ıslaktı. Yorganın altında Hezar'ın yüreği sıkışıyor, boğulur gibi oluyordu. Bakışları titreyen yalımlarda dondu kaldı. Mısto, haykırışlarıyla karşısındaydı sanki. Diyarbekir'in geniş caddelerini, vızır vızır arabaları, tuvaleti düşündü: Nasıl alıştıracaktı Mısto'yu tuvalete?..

Uyku ile uyanıklık arasında dudakları kıpırdayıp inlerken, düşünde, yüksek binalardan aşağıya düşüyor, bacakları arabanın altında eziliyor... Mısto, askerden yeni geldiği gibi güçlü kuvvetli; ayağına ilaç sürüyor, bahçe suluyor, sepetlere incir diziyorlar. Hezar'ı arkadan kucaklıyor Mısto, ıslak çimenlerde yuvarlanıyorlar. Çeşme başında kaval çalınıyor, kadınlar halay çekiyor, silahlar patlıyor, çeşme kıpkırmızı kana boyanıyor; kızıl suda ölü ördekler yüzüyor, ördekleri sudan çıkarıyor Mısto; sonra kanlı gölde boğuluyor...

Kızının omzunu sarsmasıyla irkildi: Ter içindeydi. "Uykuda babamın adını sayıklayıp ağlıyordun," dedi

kızı. Yataktan kalktı, gözlerinin içi, burnu yanıyordu. Horoz ötüşleri, köpek ürümeleri arasında silah seslerini duyar gibi oldu. İncecik yamalı hırkasını giyerken, kulak kabarttı; "Silah sesleri mi?" diye mırıldandı. Kızı, "Yok ana, sustu silah sesleri," dedi. Çocuksu bir sevinçle anasıyla göz göze geldiler. Hezar, kapıya doğru yürüdü, görümcesine seslendi. Görümcesi, çapaklı gözlerini ovuşturup çocuğunu emziriyordu. Hezar, eliyle, kalkma diye işaret etti.

Rüzgâr biraz dinmişti. Kuru bir soğuk vardı. Dağlar, kayalıklar, çıplak ağaçlar, çürümüş bitkilerin üstü ince bir kırağıyla örtülüydü. Ellerini kazaklarının altına koyup yola koyuldular. Kızı önden gidiyordu. Yanakları al aldı; dudak kıvrımlarında safbir sevinç vardı. Arkadan gelen anasına bakıyor, gülümseyip ellerini hohlarken ağzından buğular çıkıyordu. Hezar yol boyunca hiçbir şey düşünmedi, karşıda morumsu sisler içinde karakolu görünce adımları yavaşladı. Çalılıkların dibinden yürümeye başladılar. Rüzgârın çıplak çalılıklardaki uğultusu insanı ürkütüyordu. Kargaların, yabanıl kuşların çığlıkları da sinir bozucuydu. Tepeyi aştıklarında oldukları yerde donup kaldılar. Yere çöküp gözlerini ovaladı, kızına tutundu Hezar. "Köye bi bak! Doğru mu gördüklerim. Evim yanıyor! Mısto Mısto!" diye haykırdı. Yel gibi koşan anasına yetişemiyordu kızı. Hezar'ın gözleri irileşmiş, solukları sıklaşmış, yuvası bozguna uğramış bir kartal gibi evinin çevresinde "Mısto Mısto!" diye haykırarak dolanıyordu.

Ağacın dibinde ellerini başının arasına almış Mahmut'un önüne gelip debelendi, "Hani kardaşın, hani Mısto?" diye bağırırken, olduğu yere yığıldı. Kızı kül yığını olmuş yer yer tüten evlerine şaşkın bakarken, yanık et kokusundan midesi bulandı, "Babam, çeyizim," diye inledi...

Hezar, kendine geldiğinde başı zonkluyordu. 'Düş mü görüyorum?' diye düşündü. Gözlerini ovuşturup evine doğru yürüdü; yerle bir olmuş evine, eşyalarına baktı... Avludaki kavurma kazanma toprak dolmuştu. Yastığa gömdüğü paraları düşündü. Dilleri dışarıya sarkmış hayvanların yanık kafalarını görünce başı döndü; kafasına karıncalar üşüşüyordu sanki. Üstünü silkeleyip yola doğru yürüdü, tuhaf bir gülüşle sarsıldı; başındaki tülbenti çıkarıp yere attı. O sırada kart sesiyle ağaçta öten baykuşu gördü; küfürler savurarak baykuşu kovalayıp, kırağılı kayalıklara doğru koştu.

Dönüş

Ekşi peynir, tezek kokan minibüs uzaklaştı. Hava soğuk, puslu. Cılız bir akşam güneşi donmuş çamurların üstünden usulca çekiliyor. Yamulmuş silik levhaya bakıyorum. 'Karaçimen' adına bir türlü alışamadık. "Haşoli' yazılsaydı ne vardı sanki.

Çantamı sırtlayıp paçalarımı sıvadım. Acı soğuk, kulaklarımı burnumu ısırıyor. Ova ıssız. Yeni göğermiş ekinler buzda büzülmüş. Şimdi sobalar gürül gürüldür; odalar çay, pekmez kokuyordur. Çenem titriyor, donmuş çamur ayaklarımın altında ses çıkarıyor. Yıllardır aynı bu yollar. Az mı gidip geldim bu yollardan. Babam, "Okumalısın; hesap öğrenmeli, tapularımızdan anlamalı, köye gelen jandarmalarla konuşabilmelisin," diyordu. El kapılarında dolaştım durdum. Anamın, örüklü peynirleri, tereyağları, zahireleri için kabul ediliyordum. Kısık lamba önünde horlamalar, öksürükler, nefes kokuları arasında güçlükle ders çalışırdım. Sonra

İstanbul Üniversitesi yurt günleri... Bir gün bile aksatmadı paramı babam. Yıllar akıp geçti. Anamın, babamın elini öpüp okulum bitti diyebileceğim ama... Babam hep radyo dinlerdi. Ali, okulunda çat pat okuma yazma Türkçe de öğrenmişti. Asker anaları hep bize gelirdi. Babam kekeleyerek okuduğu mektuplarla caka satardı...

Bu yol nasıl bitecek? Ayak parmaklarım sızlıyor, ellerimi ağzımda ısıtmaya çalışıyorum. Sis yoğunlaşıyor, kar kuşları, tüysüz isketeler döneniyor.

Karşıki dağlar morumsu pembe bir sis içinde. Buz kristalleri parlıyor. Yakınlardan çakal pavkırmaları, uzaktan uzağa silah sesleri geliyor. Çifte seslerine benzemiyor; iyi bilirim bu sesleri. Babamla hep ava giderdik. İyi avcı, keskin nişancıdır babam. Hayvanların varlığını yerdeki izlerden anlar. Kayalıkların dibine tüneyip keklik gibi öterken, sürüyle keklik konardı kayalıklara; babamın atışları yankılanırken tek tek düşüverirlerdi. Eli boş dönmez, komşu hakkını hiç unutmazdı.

Burnum akıyor, dizlerim donuyor. Yaz olsaydı ne zevkli olurdu bu yol. Yolun kenarındaki çukurlukta bir kımıltı var. Besili bir tilki pembe dilinden buğular yükselerek çürümüş bitki köklerini eşeliyor. Beni görünce bir iki adım gerileyip kulaklarını dikti, cam gibi parlayan gözlerini kıstı, ani bir sıçrayışla gözden kayboldu. Doğanın dinginliğini uçak sesleri, alçak uçuş yapan he-

likopterler bozdu; dağların ardında gözden kaybolurken, koyu dumanlar göğe ağıyor...

Hava da hemen karardı. Hızlanıyorum. Tabanlarım acıyor. At kişnemelerine karışan bir takırtı duyar gibi oldum. Küçük bir at arabası bu. Atlar huysuzlanıyor. Bana merhaba der gibi atlara sesleniyor, zayıfça genç. Kendimi tanıtıyorum. Ürkek, kuşkulu bakıyor yüzüme. "İşçiyim, sizin köyün ötesinde Harem köyüne gidiyorum," diyor. Saman balyalarına ilişiyorum; ılık balyalar sidik kokuyor. Gence bakıyorum: Muşamba montun içinde incecik boynu, bıyıkları, çenesindeki tüyler henüz yeni terlemiş, alnı ergenlik sivilceleriyle kaplı. Atların sağrıları titriyor, nemli burunlarından buğu yükseliyor. Adını soruyorum. "Ne yapacaksın?" diyor. Gencin büyükçe konuşmasına şaşırıyorum. Bazen çözemediğim bakışlar fırlatıyor. Küçük çatlak kızarık elleri dizginleri ustaca kavramış, sulu ağzı ıslık çalarken tükürükler saçıyor. Çatırdayan buz sesleri arasında, tıslarcasına, "Köyler harap oldu; herkes şehire kaçıyor ağam," diyor. Onu konuşturmak için, "Yangınlar doğru mu?" diyorum. Çökük omzunun üstünden bana bakıyor, akan burnunu çatlak ellerine siliyor, küçümseyici giz dolu bir gülümseme yayılıyor dudaklarına; göz göze geliyoruz: Korkunun, kaygının sönük kıvılcımlarını yakalıyorum. Nalların, ıslığın ritmik sesi karanlıkta büyürken, parlak yıldızlar gibi uçaklar kayıyor, atlar ürküyor. Duraksıyor genç. Gökyüzüne, sonra bana bakıyor; sivri çenesini, ıslak ağzını seçebiliyorum.

Yol ayrımına geldiğimizde omuzlarına dostça sarılıp iniyorum. Elinin tersiyle burnunu silip dağları işaret ediyor. "Bak dağın etekleri kıpkırmızı; yangın var," diyor donukça. Dağların eteklerindeki kızıllığa bakakalırken, buzlar çatırdıyor, sulu ağzı korkuyu bastırmak istercesine, "Deeeh, deeeh!" diye haykırıp uzaklaşıyor. Kaskatıyım. Buz tutmuş derenin öte yakasına geçiyorum. Bahar aylarında nasıl kabarıp taşardı bu dere. Dinamitle balık avlardı Kör Mıho. Bembeyaz karınlarıyla mantar gibi yüzerlerdi suyun üstünde. Köy evlerini seçemiyorum, birkaç ölgün ışık titriyor. Yol ağzında inci gibi sıralı kavak ağaçlarının çıplak dalları uğulduyor. Evimize yaklaşıyorum, ev karanlık. Ölüm sesizliğini, yabancı kokusunu alan köpeğimiz bozuyor. Çürük tahta kapımızın yerini demir kapı almış. Havlayan köpeğimize alışık olduğu sözleri sıralıyorum. Babamın kalın öksürüğüyle aydınlanıyor pencere. Elinde lamba, dışarı bakarken, başındaki takkeyi düzeltiyor. Sevinçli bir çığlık atarak kapıyı açıyor. Boynuma sarılırken köy kokuyor anam. Titreyen lambanın ışığı, kırışık kavruk yüzünü aydınlatıyor. Beyaz don gömleği içinde kamburlaşmış ufalmış gibi babam. Ekşimsi küf, nefes kokuyor oda. Sevinçten eli ayağı dolanıyor, "Sobayı yakayım," diyor anam. Yerde yan yana dizili kardeşlerime bakıyorum: yanakları kabuk bağlamış, saçları diken diken kız kardeşlerim. Beşiktekini gösterip, "'Bu erkek," derken, kırlaşmış bıyıklarını okşayarak gurur-

lanıyor babam. Yüzü örtülü kardeşimin küçük soluyuşları, tülbenti kıpırdatıyor. Teneke soba kızarıyor, çaydanlık cızırdıyor. Ayaklarım ellerim karıncalanıyor, acıyor. Kardeşlerim, kaçamakça bakıp yorganın altına gizleniyorlar. Babam, zayıf kuru elleriyle cıgara sarıyor. Anam, tepsinin üstündeki yiyecekleri önüme iteleyip duruyor; gülümserken, teneke dişi ışıldıyor. Küçükken iki buçuk liraya ben de yaptırmıştım bu dişten; köye gelen kalaycılar beş dakikada yapıverirlerdi. Okula kayıt yaptırdığımızda, "O dişini söküp öyle gel," demişti müdür. Günlerce uğraşmış, kanata kanata sökmüştüm.

Babama bakıyorum: Avurtları çökmüş, gözleri çukura kaçmış, donuk. Beyazlaşmış bıyıklarına tütün kına çalmış. Hiç konuşmuyor; parlak tabakasının üstünde, muhtar çakmağıyla oynuyor. Amerikan bezinden yapılmış don gömleği kısalmış; tüysüz incecik bacakları kımıldıyor. Kuru damarlı elleriyle kemik yığını dizlerini ovarken yutkunup duruyor, ağzındaki tütünü tükürüyor. Çakmağını çakıp aleve bakıyor, "Yüreğimiz aha böyle yanıyor. Tarumar oldu buralar... Genç kalmadı; anaların, bacıların yüreği yanık. İki yıldır köye öğretmen de gelmiyor; gelen, ertesi gün bavulunu alıp kaçıyor. Yıllardır el ele çalıştığımız kişilerle düşman oluverdik birden..." derken, anam sobaya tezek atıyor, gülümseyerek, "Köyde altı ev kaldık," diyor. Babam külahını kaldırıp saçsız başını kaşıyor; sonra kısık göz-

lerini bana dikerek, "Ölsem de köyümde öleceğim, rezil rüsva mı olayım şehirlerde..." diyor. Kararlı sert bakışlarından ürküyorum.

Duymak ile yaşamak çok farklı şeyler... Acılar donuklaştırmış anamı, babamı.

Babam uyumadı, biliyorum; yatağında dönüp duruyor. Anam, kısıkça ağlayan kardeşimi emzirmeye çalışırken benden utanıyor, ne garip.

Sobanın arkasındaki minderde yan yana oturmuş kardeşlerimin fısıldaşmalarıyla uyanıyorum. Gözleri çapaklı değil. Saçları taralı. Benim için yıkanıp taranmışlar. En büyük kız kardeşim, siniyi yere bırakırken ezikçe gülümsüyor. Elimi öpmeye çalışıyor, izin vermiyorum. Esans kokan soğuk yanağından öpüyorum. Anam, mis gibi peynirli gözlemeyle içeri girerken, "Dünkü ayaz boşa değilmiş, kar yağmış," diyor. Buzlaşmış pencereyi tırnaklarımla kazımaya çalışıyorum. Karlar içine gömülmüş küçücük evler yerle bir gibi. Beyazlık gözümü kamaştırıyor. Erkek çocuklar kar üstünde sidik yarışına girmiş gülüşüyorlar. Recep Ağa'nın damını kızı Dorşin kürüyor; hâlâ evlenmemiş mi? Kızı güzel. Babasına çekmiş. Sarı örüklerinin arasına yaban arılarını sıkıştırırdım, nasıl da bağırırdı. O da bir kez peygamberböceği bırakmıştı enseme. Sarı örüklerini, sert tavırlarını seviyordum.

Tertemiz hava doluyor içeriye. Beşikte ıkınıp duran kardeşimi anımsayıp pencereyi kapatıyorum. Manisalı köy öğretmeninden aldıkları halının çiğ renkleri sırıtıyor. Duvar saatinin camı benim fotoğraflarımla donatılmış. Anam ağzından buğular çıkararak gidip geliyor. Kız kardeşlerim leğende tavuk yoluyorlar. Hâlâ karları kürüyor Dorşin. Babam omzunda paltosu, elini kıçının arkasında bağlamış; gururlu adımlarla eve gelirken, ufacık evlerin köşelerinden kadınlar, erkekler de babama katılıyorlar.

Ölüm Kenti

"Kötülük, hastalanmış bir zihnin pis kokusudur."
Sri Nisargatta Maharaj

Güzel bir bahar günü. Patlayan tomurcuklar, doygunca titreyen çiçekler, kuşların saldırısına uğrayan kavak ağaçları; az ötede ilerleyen tren, boş arazide oynayan çocuklar, dükkânların önünde tespih çekip güneşlenen kaygılı insanlar, sözsüz iletişim içindeydiler.

Patlayan silah, homurdanan tren ve egzoz sesleri arasında eriyip gitti. Patlayan rayların yanı başında genç bir beden yığılıverdi; başının arkasından aldığı tek kurşun kafasını parçalamış, saçlı deriler beyin parçacıkları çevresine yayılmıştı.

Çocuklar, yığılıp kalan gence, buğusu tüten kana bir süre bakıp top oynamalarına devam ettiler.

Ölüm haberi, parke taşlı daracık sokaklardan geçip avlulu bir evin kapısına ulaştı. Canhıraş çığlıklar ay-

yuka yükselirken, ufacık bir yaşam ipiltisi duymayan, göz pınarları kurumuş insanlar sokağa dökülüverdi.

Mayıs güneşi kanaviçelerle bezeli odanın yarısına dek uzanmıştı. Eski kilimden baca aralığına doğru altın renkli toz zerrecikleri uçuşuyordu.

Kulaklarını tırmalayan çığlıklarla yattığı yerden doğruldu, tül perdeyi aralayıp sokağa bakınca soluğu hızlandı, boğazı kuruyup burnu yanmaya başladı. Sıkıntıdan kırçıl bıyıklarını çekiştirirken, karısı, elinde tepsi, aksayarak içeri girdi. Tepsiyi kocasının önüne bırakıp açık pencereyi kapadı. Sedirin güneş vuran köşesine oturup yüzünü acıyla buruşturdu: "Bugün de Seniha'nın oğlu tren raylarının orada vurulmuş," dedi.

Yanıt vermedi kocası. Soğuk ekmekleri çorba kâsesine doğrarken protezli dişini şaklatıp elinin tersiyle akan burnunu önlemek istedi.

Karısı, tülbentinin ucuyla gözlerini kurulayarak, "Bahçeden yeşil soğan getirmeyi unutmuşum," diye mırıldandı.

Dışarıdan yükselen çığlıklar uğultuya dönüşmüştü. Karısı bacaklarını ovuşturarak, "Yüreğim dayanmıyor bu acıları görmeye; gidip Seniha'yı yatıştıracak güç yok ki bende," derken, kaşığını kâsenin içinde döndüren düşünceli kocasına baktı: Kırışık alnı güneş altında terlemişti. "Birdenbire çöküp eridin. Çorbanı içseydin," dedi usulca.

Kaçamak bir bakış fırlattı kocası. "Bu cehennemi yaşamaktansa ölüm cennettir," dedi öfkeyle.

Sessizce duvardaki fotoğrafa baktılar.

Uzaklara bakar gibi dudakları kıpırdadı karısının: "Temmuzun onuydu, bahçe yaz meyvelerinin tatlı kokularıyla yüklüydü. Akşam, bahçedeki havuzun kenarında gözleme yapıyordum değil mi? Yiğidim de çay demlemişti. Senin o gece nöbetin vardı. Yaptığım gözlemelerden Şükrü'ye de götürmüştün. Şakalaşarak gözlemelerimizi yedik. Ben bahçede dolaşırken, o da ufacık radyosuyla uğraşıyordu. Hiç tanımadığım bir adamın bahçe çevresinde dolandığını fark edince, o gaga burunlu adam, 'Burası Mustafaların evi mi?' diye sormuştu. Mustafam aceleyle giyinirken. 'Bir yere kadar gidip geliyorum ana,' demişti. Gidiş o gidiş..."

Kocasının yüzündeki tiki çoğaldı, yerinden kalkıp fotoğrafın önüne geldi. Beyaz don gömleğinin içinde sıska ve kamburcaydı. Fotoğrafı okşayarak, "Ertesi gün karakollara, hastanelere koştum, yoktun Karagözlü oğul..." dedi. "İçimizde korku şimşekleri çakıp durdu bir hafta boyunca. Ölmeyi istedik, ölemedik... Ankara'nın yolunu tuttum, avunduk..."

Boğuk hıçkırıklarla sarsılan karısı, "Sonra," diye söze karıştı, "sonra siyah bağcıklı ıslak ayakkabılarını kapının tokmağına astılar, işte o zaman bildim... Bildim gelemeyeceğini oğul..."

Sedire yığılan kocası iki büklüm olmuş titriyordu. Karısı, kocasına yaklaşıp omuzlarını sarstı; acıdan kaçıp uykuya sığınmak istercesine birbirlerine sokulup uyudular.

Uykudan sıçrayarak uyandı karısı. Güneşin kızıl loşluğu çökmüştü odaya. Pencereyi araladı: Telaşlı insanlar gidip geliyordu. Ayağını sürüyerek bahçeye çıktı. Hafif bir yel içli ağıtları uzaklara taşıyordu. Akşam kızıllığı altında titreyen mayıs, Japon güllerine, menekşelere donukça bakarken, yüreğinde en ufak bir kıpırtı olmadı. Nasırlaşmış avuç içlerini inceleyerek, "Mustafam kara toprakta. Ben hâlâ yaşıyorum," diye düşünürken, kapı gıcırtısıyla irkildi; kocasını görünce "Sen misin?" diye mırıldandı. Kocası tuvaletten dönünceye dek boş gözlerle uzaklara bakıp hiçbir şey düşünmedi. Ellerini gömleğiyle kurulayan kocası, "Ne düşünüyorsun?" dedi.

Karısının yüzüne mutlu bir gülümseme yayıldı. "Yüreğimde bir ateş yanıyor. Mustafamın yanına gitmeye ne dersin?" dedi.

Kocasının kırçıl bıyıkları titredi. "Ben de aynı şeyi diyecektim sana," derken içeriye girdiler.

Kocası tütün kesesini çıkarıp bir sigara sardı. Hüznün öte yakasından karısına bakıp gülümsemeye çalıştı.

Yüzünü ateş basan karısı, yastığın üstündeki gazeteyi alıp yelpazelendi. Kocasına, "Mis gibi koktu cigara, bir de bana sar," dedi; gözlerinde mutlu bir ışıltı vardı.

Kocası, dudağına yapışan tütünü tükürerek, "İçim yanıyor, limonata olsaydı keşke," dedi.

"Limon kalmadı. Limontuzuyla yapıvereyim," diye yeltendi karısı.

Sokak lambaları yanmamıştı daha. Karanlıkta dingince bekleyen kırışık yüzlü yoksul evler, bu kenti esir almış ölümlerin yası içinde gibiydiler. Daracık sokaklarda ürkek fısıltılar çoğalırken, dam saçaklarının altında, kapı önlerinde sigara ateşleri parlıyor, buluttaki ayın ışığı ağaçların tepesinde titreşiyordu.

Karısı, sürahideki limonatayı karıştırarak odaya girince, dudaklarını yalayıp "Limonata tam karar oldu," diye söylendi.

Kocası ağzındaki acılığı bir an önce gidermek için limonataya uzandı.

Kocasının limonata içişini izlerken yanına sokulup, tasını elinden aldı, fısıldarcasına, "En iyisi bol ilaç alıp üstüne yatmak," dedi.

Kocası, ıslak bıyıklarını koluna silerek, "Kefenleri de sandıktan çıkarsaydın," dediğinde, karısı, mutlu bir tınıyla; "Rahmetli babam Mekke'de zemzem suyuyla yıkatmıştı," diyerek sandığa doğru seğirtti. Körlemesine elektrik düğmesini yokladı, "Elektrik yine yok," diye söylendi. Duvarda asılı duran idare lambasını yaktı. İsli bir koku yayıldı, lambanın fitili cızırdadı.

Kocası, boş gözlerle, karısının sandık başındaki devinileriyle duvara yansıyan gölgesine bakıyordu. Bir top patiska tok bir gürültüyle karısının elinden yere düşünce irkildi.

"Buldun mu?" diye mırıldandı kocası.

Patiskayı göğsüne bastırıp aksayarak kocasının yanına doğru yürürken, "Birçok yerinde sarı lekeler oluşmuş," dedi.

Kocası, pencereden bakıp, "Seniha'nın avlusunda ateşler yükseliyor, birileri de damda geziniyor," diye mırıldanırken, helikopterler renkli ışıklarıyla kentin üstünde uçuş yapıyor, ıssız caddelerde devriyeler dönenip duruyordu.

Karısı, sesindeki hüznü bozmak istercesine, "Kazanı ısıtmıştım; yıkanıp aptes alsaydık," dedi.

Lambayı alıp banyoya geçtiler. Banyo küf ve nem kokuyor, su sesleri sessizlikte büyürken lamba is çıkarıp titriyordu.

Ay buluttan sıyrılmıştı. Mavimsi bir ışık dolmuştu odaya. Namaza durdular, dua ederken birbirlerine bakıp sıcacık gülümsediler. Karısı ilaç torbasını getirdi.

Kocası, "Şu kırmızılardan da alınız," dedi.

Hapları bölüştüler. Karısı, avcundaki haplara, bir de duvardaki fotoğrafa baktı; dudak kıvrımlarına acı bir gülümseme yayıldı, fısıldarcasına: "Mustafam kızgın bakıyor gibi. Yoo kızgın bakma Mustafam. On aydır zaten yaşamadık ki... Elif Ana'nın dağlardan topladığı otlarla doğurdum seni. Ne yokluklarla büyüttüm. Nasıl dayanırız sensizliğe?... Hep yok oluyor, sokak başlarında yığılıveriyor gençler... Bak, Seniha'nın oğlunun aşı pişiyor avluda..." derken, kocası, alışkanlığın verdiği bir itiyle masanın üstündeki radyoyu açtığında karısı

sustu. İncecik bir kadın sesi haberleri okuyordu: "Faili meçhul cinayetlere bir yenisi daha eklendi..." Hemen radyonun düğmesini kapattı, çıt sesi ile birlikte irkilir gibi oldu. Kenti ziyaret eden yazarları, milletvekillerini düşündü... Mahmut'un, Derviş'in, Seniha'nın oğlunu düşündü. İki büklüm olmuş karısının avcundaki hapları aldı. Dallarına su yürüyen çiçek gibi dirildi. Karısını bütün gücüyle sarstı, "Kalk kalk, Seniha bizi bekliyor!" diye bağırırken, elektrik geldi. Tuhaf bir düşten uyanmış gibi gözlerini kırpıştırdılar. Kapıdan çıkarken, karısı hıçkıra hıçkıra ağlıyor, kocası elindeki hapları fırlatıp, "Yanlış yapmadık Mustafam!" diye mırıldanıyordu.

Halepçe'den Gelen Sevgili

"Gerçek aşk eşit ve saftır,
onda şiddetli gösterilere yer yoktur."
Balzac

Saniye Hanım, şıpıdık terlikleriyle gidip gelirken, balkonu yıkamakta olan kızına sokuldu. "Elini çabuk tut, neredeyse gelirler," dedi. "Çok hülhüllü şu Fatma Hanım, bir eksiğimiz gediğimiz olmamalı." Kızı domur domur terlemiş kızarık yüzüyle doğruldu. "Görüyorsun halimi," dedi. "Koştura koştura canım çıktı..." Saniye Hanım, kendinden emin, kısık bir sesle, "Varsın abinin bu işi olsun da canımız çıksın," dedi. "Biliyorsun, kadıncağız dünyanın çeyizini hazırladı kızına. Allah için kızı hem güzel hem de tam bir ev kadını. Gerçi Fatma Hanım birazağırdan satıyor, ama İhsan diye yüreklerinin yağı eriyor, ben bilmez miyim." Sonra ısrarla çalınan kapıya doğru seğirtirken kızına, "Çabuk üstünü başını değiştir!" demeyi ihmal etmedi.

Gelen, oğlu İhsan'dı. Kaç gündür gergin olan oğluna nasıl davranacağını şaşırdı... Kabaran analık duygularıyla sesine en yumuşak tonu vermeye çalıştı. "Nedir bu halin güzel oğlum? Kaç zamandır ağzını bıçak açmıyor, bir derdin varsa söyle. Ananım ben senin... İhsan, annesinin söylediklerini duymadı, bir robot gibi banyoya geçti, zonklayan başını çeşmenin altına tuttu. Annesinin, "Buyursunlar, buyursunlar," diyen sesini duydu. Banyodan çıkarken, annesinin tiz konuşma ve kahkahaları geliyordu.

Saniye Hanım, oğlunun geciktiğinin farkına vardı, terliklerinin çıkardığı sese sinirlenerek yavaşça odasına doğru yürüdü; yarı aralık kapıdan içeriye göz attı: İhsan uzanmış, gözlerini tavana dikmiş, öylece bakıyordu. Saniye Hanım, kapıyı ürkekçe tıklattı. "Oğlum, Fatma Hanımlar yemeğe geldiler, fazla gecikmesen!" İhsan'da en ufak bir kıpırtı olmadı. Saniye Hanım, oğlunun gergin yüzüne, seğiren şakaklarına baktı.

Salona giren İhsan sıkıntılıydı. Masada en ufacık bir tıkırtı büyüyor, dikkatleri televizyona yöneltiyordu. Fatma Hanım, düşük göz kapaklarının altından, fiyat biçici gözlerle İhsan'a bakarken, ikide bir önüne dökülen kuzguni saçlarını incelikle arkaya atan kızını da beğeniyle süzmekten geri kalmıyordu. Saniye Hanım, oğlunun kayıtsızlığı karşısında kızarıyor, kekeliyor, yardım isteyen bakışlarla kızına bakıyordu. İhsan, isteksizce yiyordu, masa örtüsünün desenlerinden gö-

zünü ayırmıyor, kaşığının sapıyla oynuyordu. Daha fazla dayanamadı İhsan, sessizce yerinden kalktı bir fısıltı gibi: "Özür dilerim, önemli bir iş..." derken tüm bakışları üzerinde hissetti. Kapıyı çekerken halk müziği korosu 'Ben de gidem paytahta'yı söylüyordu.

Işıl ışıl caddelerden geçerken, üzerlerine rehavet çökmüş insanlar geziniyorlardı. Balkonlarda yarı çıplak bedenleriyle sıcağa meydan okuyan erkekleri, karanlık kuytularda serinlemek isteyen kadınları, süslenen gelin arabasını, sonra tıslaya tıslaya caddeleri sulayan itfaiyecileri fark etmedi bile. Islak toprak kokusunu duyumsadı; alışkanlığın verdiği bir itiyle minibüse el kaldırdı. Minibüste Şıvan'ın dağı taşı eriten Halepçe'ye ağıtı yükseliyordu; yüreği burkuldu, kızgın bir demirle dağlandı sanki...

Dağkapı'da iner inmez Fiskayası'na doğru yürüdü; doğumevinin önünden geçerken, ambulansın hercai ışığına, koşuşturan insanlara anlamsızca baktı. Yokuştan inerken, anason kokulu sıcak bir rüzgâr yüzünü okşadı; sonra kaldırım kenarındaki yıllanmış kütüğe ilişti, cebini yokladı: Sigarasını unutmuştu.

Uçurumdan aşağılarda, koyu karanlıkta parlayan televizyon ekranları, dam yataklarında boğuşan çocuklar, gezinen gölgeler, derinden derine duyulan inek böğürtüleri... Dicle'nin öte yakasında titreşen ışıklar...

Mart ayının ortalarıydı. Saddam'ın Halepçe kentine attığı kimyasal silah beş bin Kürt'ün ölümüne neden olmuştu... Binlerce insan Türkiye sınırlarına dayanmıştı.

Türkiye de çaresiz kucak açmıştı onlara. On iki bin peşmerge, çoluğu çocuğuyla birkaç kilometre ötedeki afet konutlarına yerleştirilmişti. İhsan'ın çalıştığı otobüs, peşmergelerin hizmetine sunulmuştu.

Erkeklerin tek tip açık kahverengi kılıkları, kadınların renk renk, canfesten yapılmış sıkma ipekli upuzun giysileri, arka bedenlerinin tümünü kaplayan beyaz demorları, alınlarına bağladıkları kaşbastılarıyla, hepsinin yüzlerindeki korku ve hüzünleri elle tutulur gibiydi... Çocukların yüzleri ve bedenleri derin yaralar içindeydi; her gün hastaneye götürürken, onların inlemeleri uzun süre dinmiyordu...

Güneşli bir bahar günüydü, şehir içi seferinden, fakülteye gidiyordu; üç yol ağzında peşmergeler, rengârenk giysili kadınlar sıradaydı. İlkin binen mor giysili genç kız, bezgin adımlarla İhsan'ın arkasındaki koltuğa ilişmişti: Alt dudağını örten beyaz demoru, alnına bağladığı siyah kaşbastısı, iri gözlerini daha çok belirginleştirmişti. İhsan elinde olmadan, onun yüzünü içine alacak biçimde ayarlamıştı dikiz aynasını. Başını cama dayamış, kıpık gözlerini sık sık ince uzun parmaklarıyla siliyordu. Fakültede inerken arkasından beğeniyle bakmıştı İhsan. Yumuşacık adımlarla, yaşlı bir peşmergeye yaslanıp uzaklaşırken, içli dışlı mor giysisi ince belini daha çok belirginleştirmişti.

O günden sonra mor giysisi, beyaz tenine bütünlük katan o iri gözleri, ince uzun parmaklarıyla gözlerini silişi hiç aklından çıkmadı İhsan'ın. Direksiyon başında

hep dalınç içindeydi. Mor sisler içinde, otobüsün camında, üç yol ağzında, fakülte durağında hep onu görür gibiydi. Sevinç titreşimleri tüm bedenini kaplıyor, gözleriyle kalabalığı tarıyor, onu görme umuduyla yanıp tutuşuyordu.

Bir sabah saat on sularıydı; fakülteden yolcu alırken, merdivenlerden mor giysisini tuta tuta inen genç kızı görünce, heyecandan ağzındaki sigarayı düşürmüş, yüzünü al basmış, kulakları uğuldamaya başlamış, bir an gözü kararmıştı. Titreyen elleri aynaya gitmişti yine: Bu kez ikinci sıraya oturmuştu. Arka koltuktaki kadınla konuşuyor, uzun parmaklarıyla kavradığı ilaçları gösteriyordu. Köprü başında meydana gelen kaza sonucu tıkanan trafik, uzunca bekleyişe neden olmuştu. Yolcuların hepsi aşağıya inmesine karşın, o inmemişti. Başını pencereye dayamış dışarıya bakarken, başından kayan demoru bal sarısı saçlarını ortaya çıkarmıştı. Bir ara yerinden kalkmış, ön koltuğa tutunarak, incecik pürüzsüz bir Kürtçeyle su isteyişi İhsan'ı şaşırtmış, sol yanındaki termostan su verirken, dudaklarının ve ellerinin titreyişini önleyememişti. Suyu hapları için istemişti; bardağı verirken teşekkür etmiş, *"Navê min Jiyan'e,"** demişti. Sonra, Halepçe'yi anlatmıştı... Anlatırken gözyaşlarını saklamaya çalışarak, ailesinden bir tek kendisinin kampta amcasıyla birlikte kaldığını söylemişti. Her an dışarıya çıkamıyorlardı; belli saatlerde, izinli çıkabiliyorlardı.

* Benim adım Jiyan - e.n.

İhsan her yeni güne başlarken arkasındaki koltuğa termosunu bırakıyor, Jiyan da her gelişinde oraya oturacağını biliyordu. Yüzündeki hüzne buruk bir gülümseme eklenmişti. O hareli lacivert gözlerinin akı çoğu çocuklarınki gibi hep kızarıktı, boynunda da derin ekimozlar vardı.

Artık hastaneye geleceği günleri biliyordu. Bir gün ucunda "i" harfi olan kırmızı, beyaz boncuklu tespihi termosun üstüne bırakmıştı... Dışarı çıkmalarındaki pürüzler kalkınca, hemen hemen iki günde bir geliyordu. Onu çarşıya bıraktığında sabırsızlıkla dönüşünü düşünüyordu. Aylarca aynadan birbirlerine gülümsemiş, bu gülümsemelere bitmeyen tatlı fısıltılar eklenmişti. Bir gün elindeki paketi verip hızla uzaklaşırken, merakla açmıştı İhsan. Peşmerge kıyafetine iliştirdiği kâğıtta: *"Sibê newroz e van lîbasan li xwe ke ezê li ber derî bim"** diye yazılmıştı. O gece sabaha dek İhsan'ın gözüne uyku girmemişti.

Bahar kokulu günde kamp alanında bir bayram havası yaşanıyordu: özenle giyinmiş peşmergeler, simli ipekli giysileri güneş altında parıldayan uzun boylu genç kızlar, kadınlar, ateşin çevresinde coşkuyla halay çekiyor, türkülerle ezilip, çiğnenen kral Dehâk, göğe ağan demirci Kawa, özgürlüğe susamışlıklarını dile getiriyordu... Sonra kampın arka kısmındaki ağaçlığa doğru yürümüşlerdi; ıslak çimenlere otururken Jiyan'ın

* Yarın newroz, bu giysileri giy, ben kapıda olacağım - e.n.

başındaki demoru omuzlarına düşmüş, bal sarısı saçları mart rüzgârında uçuşmuş, akları berraklaşmıştı; lacivert gözlerindeki kıvılcımlarda, sesinde gizli bir korku vardı sanki...

Bir ara dışarı çıkmaları yasaklanmıştı. İhsan'ın gecelerinde, gündüzlerinde büyüyen Jiyan'm bakışları, sesindeki o tını yüreğini kavuruyor, defalarca kampın toprak yokuşunda, tel örgüler, sıkı güvenlik önlemlerine karşın gidip gelmeden duramıyordu. Sonra kente ulaşan o acı haber: Yedikleri ekmeğe zehir karışmış, birçoğu zehirlenerek hastaneye kaldırılmış.

Akşam kalabalık bir koğuşta amcasının başucunda bekler bulmuştu onu. Durgundu bu kez Jiyan, kaçgöç bakışlarıyla dudakları titremiş, yaşamla pençeleşen amcasının elini öpüp, *"Çima livê dinyayê cih ji m re teng e! Ka însanetî?"** demişti. Bu sözü duyan peşmergeler, kadınlar sessizce ağlamışlardı.

Bir gün kampın öte yakasından köye doğru yürümüş, kavak ağaçlarının altına oturmuşlardı. Ayaklarının altından geçen derenin çağıltısına kavak hışırtıları eşlik ederken, uzun kirpiklerinde asılı kalan gözyaşlarını silip kış gecelerinde anlatılan masalları, Metina Dağlarının karlı doruklarını, ovalarında açan çiçekleri, beyaz çeşmeyi anlatırken suçluluk yüklü sesiyle, çakıl taşlarını kümeleyerek, *"Em lı serê we ji bûn bela lê feqîren ve ji hene"*** demişti.

* Neden bu dünyada yerimiz dar, hani insanlık - e.n.

** Sizlerin başına bela olduk, sizin de yoksullarınız var - e.n.

Sedaları kilitli bir kutu içinde, yaralı bir kuştu sanki; umarsızlık içindeydi İhsan. Bölge valisinin evlilik izni konusundaki tavrının kesin olduğunun bilincindeydi... Sonra peşmergelerin geldikleri gibi gidecekleri gün gelip çatmıştı. Son gün otobüsün ön sırasındaydı. Yüzünde acının ve kaygının izleri, başını cama dayamış, aynaya hiç bakmamıştı. İnerken dudaklarını hırsla ısırmış, güçlükle, *"Sibê,"** diyebilmişti.

Ertesi gün üç yol kavşağında otobüslere binen peşmergelere bakarken, kampın yokuşundan mor giysisiyle Jiyan iniyordu. Elindeki kırmızı mendille el sallıyordu.

İhsan çenesinden boynuna süzülen yaşları sildi. Ay Dicle Nehri'nin üstünde parlıyor, Fiskayası yokuşundan ufak tefek bir adam aşağıya inerken merakla İhsan'a bakıyordu. İhsan ayağa kalktı. Elleri cebinde ay ışıklı gecede salınan Hevsel bahçelerine, dingin akan Dicle Nehri'ne, öte yakada titreşen ışıklara bakıp gecenin sesini dinledi. Ağır adımlarla eve yöneldi.

Sokağa girdiğinde herkes uykudaydı. Yalnız Celâl Beyin her zamanki canhıraş iniltileri evden dışarıya taşıyordu. Usulca kapıyı tıklattı. Terlik sesi yaklaşırken, annesinin kızarık şiş gözlerini görür gibi oldu.

* Yarın - e.n.

Berçem

Berçem'le yaşıtız. Ama onun boyu benimkinden çok uzun. Annem çok sinirleniyor: "Köy kızı ne yemiş ki bu denli uzamış?" diyor. Babamın akrabasıymış. Annemle babam konuşurken duydum: Köyleri yakılmış, bu yüzden Diyarbakır'a gelmişler. Annem bel fıtığından ameliyat olunca babam onu bize getirdi.

İlk geldiğinde siyah, kalınca bir örüğü vardı; annem kökünden kesiverdi. Sonra kuaförüne götürüp saçlarına kaynak yaptırdı. Berçem hiç konuşmuyor, bazen bana gülümsüyor, gülümseyince sol yanağı çukurlaşıyor. Evin bütün işini Berçem yapıyor. Ayazda isli balkonları yıkayıp camları siliyor, elleri kızarıp şişiyor, ağzından buğular çıkıyor, 'of' bile demiyor. Babam, ikimize şampuan getirmişti. Annem, "Şampuan neyine gerek o bitlinin? Yiyip içiyor, yeter!" dedi. Onunla ilişki kurmamı istemiyor, birlikte yemek bile yedirtmiyor. Gezmeye giderken onunla kalmamam için beni de gö-

türüyor. Berçem, ayakkabılarımızı silip ütümüzü de yapıyor. Benim önlüğümü, mendilimi ütüleyince çok utanıyorum. Annem, çok bencil, acımasız. Saatlerce sırtını ovduruyor. Berçem'in getirdiği çayı kahveyi içip film izliyor. Sonra akşam babama hasta numaraları yapıyor.

Geçen gün bademcikleri şişmişti Berçem'in. Babam ilaçlarını nasıl kullanacağını anlattı. Annem de o gün altınlı gününe gitmişti. Beni götürmediği için çok sevindim. Berçem'in başucuna oturup ateşini yokladım: çok yüksekti. O ela gözleri kızarmış, kirpikleri birbirine yapışmıştı. Annemin bana yaptığı gibi, alnına, koltuk altlarına alkollü pamuk koydum. İnlerken bile gözümün içine bakıp gülümsüyordu. Ateşi hafifleyince yatağında doğrulup ellerimi tuttu, okşadı. "Ne kadar iyi bir insansın," dediğinde şaşırıp kaldım: Berçem Türkçe konuşabiliyordu. Şimdiye dek babamla hep Kürtçe konuşmuşlardı. Köydeki karakol lojmanlarında polis çocuklarına bakmış, Türkçe'yi orada öğrenmiş Berçem. Bana köyünü anlattı. Baharın diz boyu otlar mis gibi kokar, yusufçuklar, mamo kuşları ötüp dururmuş. Nergis, çiğdem kokulu tepelerde, kenger, kuzukulağı toplayıp yemek yaparlarmış. Çeşmelerinin suyu tatlı, buz gibiymiş; önündeki oluğa kavun karpuz atınca soğuktan çatlarmış. Eylül ayının sonunda herkes bağbozumunun sevincini, telaşını yaşarmış. Sabahın ilk ışıklarıyla türkü söyleyerek bağa giderlerken, buğulu ballı incirleri, üzümleri yerlermiş... Kurumuş dudaklarını yalayıp

hep anlatıyordu Berçem: "Bu şehirdeki evler hapishane gibi. Kömür, çöp kokuyor her yan," dediğinde, sesi boğuklaştı; gözlerinden yaşlar iniverdi. Köyde yanan evlerin alevleri ortalığı gündüz gibi aydınlatırken, hayvanların böğürtüleri, yanık et kokusu mide bulandırıyormuş... Köylüler korkudan ilçeye dek yürümüşler...

Anahtar sesi duyulunca, Berçem örtünün altına gizlenirken, ben de odama geçtim. Annem odaya girince yüzünü gözünü buruşturup: "Leş gibi kokuyor oda!" diye bağırarak pencereleri açıverdi. Berçem yatakta dudakları morarmış titriyordu. Annem, kalemle boyalı kaşlarını çatarak, "Kalk artık. Bademcik ateşi bir gündür! Yatak hoşuna gitti herhalde" dediğinde, Berçem dudaklarını kemirdi, burun kanatları titredi, başını önüne eğip ağlamamakiçin direndi. Bir ara ürkekçe göz göze geldik; içtenlikle baygın gözlerine bakıp gülümsedim. Annem enseme yapıştı, sigara kokan nefesi yüzümü yalarken, kulağımı büküverdi. "Köle ruhlu, ne sırıtıyorsun şu cahile!" dedi. Elinde sigarasıyla karşıma geçti, omuzlarını dikleştirip göğsünü şişirdi. Başı sol yana kayıp çenesi havaya kalktı, dudaklarına küçümseyici bir gülümseme yayıldı: "Küçük insanlara böyle bakacaksın, yoksa hep küçük kalırsın!" deyince, bağırıp çağırmak, ortalığı darmadağın etmek geldi içimden. Sonra odama geçip ağladım. Berçem'in simsiyah örüğünü kesen, şampuanı esirgeyen, sülünlere benziyor

diye etsiz yemek veren, kurumuş küflü ekmekleri yediren benim annem olamazdı. Geçen gün de eskimiş yünlü çorabını Berçem'e giydirip uzun bacaklarına yakıştığını görünce, pazen pijamasının ağzına lastik geçirip eteğin altına onu giydirdi. Pazen pijama bile ona yakışıyor, lastiği yukarı çekilince biçimli incecik ayak bilekleri gözüküyordu.

Dün gece sessizce Berçem'in odasına süzüldüm. Sokak lambasının morumsu ışığı yatağını aydınlatmıştı. Beni görünce titrek bir sesle, "Annen duyarsa kızar," diye mırıldandı. Yanına iliştim. Dizlerinde kenetlediği elleri çatlaktı, çamaşır suyu kokuyordu. Annemin eski bol eşofmanları içinde boynu incecikti. Bana, köyünü sonra perili gölleri, cinli mağaraları anlattı. Cinlere, perilere inanmıyorum, ama masalların da en güzel kahramanları onlar. Ben de ona okulumu, arkadaşlarımı anlattım. Harflerin bazılarını tanıyormuş. Çatlak elini ağzına siper yaparak, "Tarak şeklinde olan 'E' değil mi?" dedi. Annemden korkmasam ona okuma yazma öğretirdim. Babam da yorgun argın gelip hemen yatıyor, bazen onu göremiyorum bile.

Berçem'e her gün okuldan fıstıklı çikolata getiriyorum. En çok kavun kokulu sakızları seviyor. "Bostan kokulu sakız," diyor. Yatakta çikolatasını yerken bir parçasını da ısrarla bana yediriyor, çikolatanın kâğıtlarını annem görmesin diye koynunda saklıyor. Birbirimize sarılıp gülüyoruz, korkuyoruz...

Neden hep asık suratlı annem? Hep emirler veriyor, beni hiç öpmüyor.

Havalar iyice ısındı, güneş odamızda, açık pencereden taze ot, bahar kokusu doluyor içeriye. Berçem nicedir hasta. Ağır iş yaparken nefesi kesiliyor, dudakları, tırnakları morarıyor, olduğu yere çöküp elini kalbine bastırıyor. Elimle yokladım: çırpınan bir kuş var sanki göğsünde. Annemle babam tartıştılar. "Çekemem hastalıklı kızın derdini, gönderelim!" diyordu annem. Babam: "Yazıklar olsun sana! Yoksulluk, çaresizlik nedir bilmez misin? Ameliyat ettirsek sapasağlam olur," diye söyleniyordu.

Bugün Berçem'in annesi geldi. Ayağında mavi lastik, üstünde eski uzunca bir giysi. Beyaz tülbentinin üstüne de siyah bir bant bağlamıştı. Sönük iri gözleri, incecik dudakları vardı. Kapının yanındaki koltuğa ilişip giysisindeki hayalî tüycükleri ayıklıyordu. Babamla uzunca konuşunca, annem sinirlenip bana çatarken, Berçem'in gözleri faltaşı gibi açılıyordu. Bir ara babamla annem odadan çıktılar. Berçem annesine sokuldu. Kendi dilleriyle konuşurlarken Berçem'in gözleri sulandı. Annesi bana bakıp gülümserken Berçem'in başını okşuyor, onu yatıştırmaya çalışıyordu.

Berçem gidiyordu işte! Babamın bayramda aldığı, annemin kavga çıkardığı vişne çürüğü kadife takımı vardı üstünde. Ona verdiğim, arkası açık ayakkabılarımı giyerken gülümsüyor, annesi de ellerini belindeki

kuşağa sıkıştırmış yere bakıyordu. Babamın uzattığı parayı güçlükle alıp babamın omzuna öpücük kondurdu. Erkeklere olan saygı hareketiymiş. Beni göğsüne bastırırken boğazım düğümlendi. Berçem'e baktım: Soluyarak gözlerindeki yaşı sildi, annemin eline uzandı Berçem. Annem, boğuk sesiyle "İstemez, istemez," deyince annemi öldürmek geçti içimden.

Merdivenin köşesinde son kez dönüp gülümsemeye çalıştı, başını önüne eğip hızla merdivenden inerken, annemin kestiği saçları omuzlarına dökülmüştü.

Annem hiçbir şey olmamış gibi saçlarını bigudilemiş, kalçasını sallaya sallaya geliyor. Karşı evin balkonunda üç kardeş anneleriyle bir şeyler yiyorlar. Neden benim kardeşim yok ki?..

Bedo Usta

Başa vurulan balyozlar, yürekte
yırtıcı bir hayvan gibi halay çeker...

Dağlarla çevrili ıssız ilçenin bu akşamında, ılık soluklu ilkyaz, bin bir ot kokusuyla duygulara uzanırken, kuşlar, dağınık akan bulutlarla oynaşırcasına geniş değirmiler çizerek uçuşuyor.

Dar vadi içinde tuğla, taş evler. Mavi yeşil boyalı küçücük pencereler. Çakıl taşlı avlularda tüten tandırlar. Kirli yüzleri, düşük pantolonlarıyla savaşçılık oynayan, şarkılar söyleyip zafer işareti yapan çocuklar. Ciddiyetle kapı önlerini süpüren dar yelekli, kundak başlı ergen kızlar. Kınalı saçlarıyla eşiklerde yün eğiren yaşlılar. Günlerini derme çatma kahvelerde geçiren avurtları çökük, paslı dişli erkekler... Günlük akışın senfonisi içinde ansızın duyulan silah sesleri, büyüyen yalnızlığım, zihnime üşüşen düşünceler...

Tayin haberiyle haritada yerimi ararken, kafamın içindeki karanlık kapılardan girip çıkan binlerce kuşkulu sorunun yerini alan somut gerçekler. Televizyonda: göynük tenleri, ellerinde kasketleri, yamuk yumuk Türkçe'leriyle kızara bozara konuşan, komedyenlere konu olan bu insanlar, ana dilleriyle ne denli güvenliler... Derste kendi dilleriyle fısıldaşıyor, "Ben, o" gibi sözcükleri "Ben de ji o deji" diye söylerken, bir türlü düzeltemedikleri yanlışlarına tüm doğallıklarıyla, sevimlilikleriyle kahkahalara boğuluyorlar. Resim derslerinde jandarma, kalaşnikof, tank çizen bu çocukların küçücük dünyalarına bunların egemen olması ne acı. Birkaç yerlinin dışında yurdun dört bir yanından gelen arkadaşlar, korkunun sancılarını yaşarken, "Bu ıssız ilçede çürüyoruz," diyen iniltiler, nevrotik bakışlar, okey kâğıt tuzağında çırpınan eller, terhis gününü özlemle bekleyen asker gibi her gün konuşulan tayinler, geri çevrilen dilekçeler, öfkeler...

Bu gece Rahmi'lere gidilecek; eşi Tülay, mantı, gül tatlısı yapacakmış. Mutsuzluklarla donatılmış zorunlu ev gezmelerinde, dedikodu olan ikili fısıldaşmalar. Moda sözcüklerin arkasına sığınan bilgiç erkeklerin övgüleriyle güven tansiyonları yükselen ıssız yürekli kadınlar. İçsel yoksunlukları, korkuları yüzlerine yansırken, gerçeklerden kaçınayla bencilliğin, fanatizmin acısını çektiklerinin ayırdında değiller.

Tülay o kıvrak devinimleriyle telaş içindedir şimdi. Akşam alacağı övgüler için canalıcı yorgunluğa katlanmak, değişik yemekleriyle başkalarından üstün olma düşüncesi onun için bir yaşama biçimi. Sevinçten ışıldayan gözleriyle, "Bir başka güne su böreği mi, kabak tatlısı mı yersiniz?" diyecektir. Seher, çoğu kez ağlamaktan kızarmış birbirine yakın gözleri, mırıl mırıl konuşmasıyla kabarınayan kekin suçunu buradaki bozuk unlara, karbonatlara yükler. Kereviz, barbunya, karalahanaya olan özlemini anlatırken, boğazı düğümlenir: "Boğuluyorum! Kafese konmuş kuş gibi çırpınıp duruyoruz," der. Ahmet, karısının bu tavrına alaycı bir gülümseyişle: "İstersen istifa edip gidelim," diyecektir. İki çocuk annesi olmasına karşın, incecik bedeniyle güzelliğinin bilincinde olan Afitap, her fırsatta çocuklarının zekiliğinden, ikna yeteneğinden, ona buna bedava yaptırdığı dantellerden, oyalardan söz ederken, her an alt edip yönetmeye harcadığı enerjisi zaman zaman yetmez; eşine püskürttüğü çocuksu öfkelerle rahatlamaya çalışırken, çocukluk arkadaşı Muhterem'i de çekiştirmeden edemez. Muhterem'in evlendikten sonra: "Ne oldum delisi" olup eski ezikliğini, mutsuzluğunu kusarcasına çevreye burun kaldırmasına bir anlam veremediğini anlatırken, "Ah ah köklü bir kültür alıp gelişmek apayrı şey," diye söylenir. Yine de Muhterem'siz yapamaz. Dilinden düşürmediği yaş günüyle çevreyi zoraki armağan almaya iten Afitap, kaymakam

hanımının aldığı tabloları da belirtmeyi hiç ihmal etmez. Yeni evliliğinin coşkusunu yaşayan Muhterem'in tek dünyası kocası. Muhterem, onun iyiliğinden, ev işlerine yardımından söz ederken, kibarlaşma uğruna harcadığı o ince çabaya karşın, Orta Anadolu kültürüyle beslendiğini gizleyemiyor.

En son gelen Ayten olur; kirli elleriyle hemen lavaboya koşar, boyaların çıkmadığından yakınır; barışık güven yüklü sesiyle; "Zor bir uğraş; ama bir şeyler üretmek harika bir duygu," der. Bitmiş olan peyzajlarından, natürmortlarından, Diyarbakır'da açacağı sergiden söz ederken, hep kükreyen, ben olmalıyım diyen Afitap, Ayten'in bu uğraşından duyduğu rahatsızlığı, dinlemeyerek, bakışlarını televizyona çevirerek, ya da yaptığı örgünün ilmeklerini sayarak belli eder. Muhterem de eşini göz hapsine alıp, acaba Ayten'in konuşmalarına karşılık verecek mi tedirginliğini yaşarken, eşi sıkıntıyla bıyıklarını kemirip: "Bugün haberleri izlediniz mi?" diyerek konuyu değiştirmeye çalışır. Seher ile Tülay yapmacık bir gülümseyişle, "Güzel bir ayrıcalık!" derken Ayten bu ucuz kıskançlıkların bilincinde ya uzunca bir süre susar ya da pusuda bekleyen avcı gibi tam fırsatını bulduğu an, o güzel sözleriyle herkeste bir utanç yaratır. Ayten'in kendine olan güveni, düşüncelerini açıkça ifade etmesi, kadınları rahatsız ettiği kadar erkekleri de ediyor. Kırgınlıklarla, yenik susuşlarla biten tartışmalardan sonra camekânlı bölmeye geçiveriyor erkekler: As-

kerlik ve okul yıllarındaki günlerinden ezber alıntılarla güvenlerini tazeliyor, tuttukları takımın başarısıyla, televizyon başında spor toto-loto sonuçlarıyla sararan umutları tekrar diriliveriyor...

Ayten ile köşede sigaramızı içerken, Tülay ikili fısıldaşmalara olan merakını yarım gülümseyişlerle ya da bir türlü bitiremediği 'Anna Karenina'sından söz ederek gidermeye çalışır. Annelerinin kucağında, kanepe köşelerinde kıvrılıp uyuyan çocuklar yatak odasına taşınır, uyumayanlar mızırdanır. Sigara dumanıyla yoğunlaşan oda, gece bekçilerinin tiz düdükleri, at arabasının çakıl taşlarındaki tıkırtısını bastıran helikopterlerin sinir bozucu sesi uzaklaşırken, nedensiz susuşlarda Tülay bir kahkaha patlatır. "Biri kız doğurdu," derken, çok çay içmeme takılarak, bana cesaret edip soramadıklarını Ayten'e şakayla karışık sorar: "Resimlerden evlenmeye vakit bulamıyorsun, ne zamana dek bekçiliğinizi yapacağız?" Ayten o rahatlığıyla "Bize göre koca yok! Bulsak hiç bırakmayacağız," demişti bir keresinde. Kadınlar da çok değerli bir hazineye sahipmişçesine mutluluktan gevşeyip, bekârlığımızdan, evde kalmışlığımızdan gizli bir zevk alıyorlar. Bunu fırsat bilen Afitap, küçümseyici bir kahkaha atıp, "Naapsın kızcağızlar, ince eleyip sık dokuyorlar," demişti. Eksiklikler içinde çırpınan, önemsedikleri insanlara olan rahatsızlıklarını "Kızcağız, kadıncağız" gibi sözlerin kurtarıcılığına sığınanlar ne gülünç oluyorlar.

Gezme dönüşlerinde çoğu kez Ayten bende kalır; çünkü benim ev daha yakın. Bir şeyler atıştırır, kısık müzik eşliğinde geç saatlere dek konuşuruz. Söke'de zeytin pamuk topladığı, çapa yaptığı günleri, üvey babasının hareketlerini, annesinin umarsızlığını anlatırken boğazı düğümlenmiş, gözlerini bir noktaya dikip, "Biliyor musun aslen Tunceliliyiz. Dersim İsyam'ndan sonra oradaki insanları zorunlu göçe zorlamışlar... Ninem ölene dek Munzur Çayı'nın nasıl kana bulandığını, bağlarını, bahçelerini anlatıp hep ağlardı..." Bir doğulunun sıcaklığını, saflığını taşıyan karagözlerinden yaşlar usulca inivermişti.

Gümüşsü ay ne güzel! Tülaylara gitmek istemiyorum. Beynim uyuşuncaya dek okumalıyım. Bedo Usta, Akriman Anaya da nicedir uğrayamadım; yarın uğramalı...

Yusufçuk kuşunun ötüşüyle uyanıyorum. Güneşin sıcaklığı ensemi yakıyor, uzaklardan Kürtçe şarkılar duyuluyor, Bedo Usta'ya uğrayacağımı anımsıyorum.

Karşıki dağlardan buğu yükseliyor, beyaz mor çiçekli ağaçlara çocuklar tırmanıyor, ıslak taşlıklar toprak kokuyor, kaşbastılı bir kadın tandırda ekmek pişiriyor, karakolun önünde askerler gidip geliyor.

Daracık tozlu pare sokaklara bakan küçücük pencerelerden, avlulardan kaç-göç bakışlı başlar uzanıyor, ara sokaklarda dolaşan peçeli, plastik terlikli ürkek kadın-

lar, çarşı dedikleri ana caddeye çıkmayı çok büyük bir ayıp sayıyorlar. Kaldırımsız, çukurlarla dolu eğri cadde, alçak bakımsız kumaşçı dükkânlarının camekânlarında renkli canfesler, simli kumaşlar, yemeniler, modası geçmiş büyük tokalı sentetik giysiler, cırtlak renkli orlonlar, Siirt battaniyeleri, Kürt kilimleri göz dolduruyor. Ötede kasap dükkânının önünde vızıldayan sinek bulutu, dilleri dışarda soluyan başıboş köpekler... Sohbet eden, ufacık el radyolarıyla BBC dinleyen kalın bıyıklı erkekler tuhafça bakarken, bu insanların, yabancılara uzak, ürkek, kuşkulu bakışlarını haklı buluyorum.

İlçenin bitiminde kayalığın dibindeki kulübe, Bedo Usta'nın içindeki cevheri bilenlerin uğrak yeridir. Yer yer çürümüş tahta kapı yarı aralıktır. Yuvarlak küçücük pencereden sızan güneş, çamur kil ve nem kokusunu daha çok duyumsatır. Taş duvarlardan sarkan örümcek ağları, öten kertenkele, Akriman Ananın tezgâhının ritmik sesinin doğurduğu o güzelim kilimler, namazlıklar, Bedo Usta'nın yaratıcı ellerinden çıkan çömlekler, testilere işlenen yılanlı aslanlı figürleri, insanı elli yıl öncesine götürüyor gibi...

Meyve bahçeleri. Kavak ağaçları doygunca salınıyor. Çakal eriklerine tırmanan çıplak ayaklı çocuklar. Yol ağızlarında karga, nevruz otları, göbelek toplayan diken saçlı küçük kızlar, kollarıyla ağızlarını kapatıp kıkırdıyorlar. İlerdeki mezarlık bugün oldukça kalabalık. Canhıraş çığlıklar yükseliyor. Boyunlarında Kuran'la-

rıyla, omuzlarında testileriyle gidip gelenler. Kara çarşaflı kadınlar arasında bir kadın, saçını başını yolup ilenir gibi haykırıyor. Öğrencilerimden birini görüyorum; annesine beni gösteriyor; yanıma yaklaşınca soruyorum. Heyecanla, "Bağda vurulmuş!" diyor. Yüreğim burkuluyor, çığlıklara kulaklarımı tıkamak istiyorum. Kulübenin kapısından, beyaz taşların arasındaki kalabalığa bakarken, Bedo Usta'nın boğuk sesiyle kendime geliyorum. Akriman Ana, ezikçe, "Hoş geldin!" diyor. Pencereden sızan gün ışığında toz zerrecikleri uçuşuyor, Bedo Usta ufacık testisini parlatıp kulağının arkasından aldığı sigarayı yakıyor, derin bir ah çekip çamur yığınından bir topak alıp makinede döndürürken: "Bizi çorak ıssız bırakıp başımızı kuma gömdüler," diyor. Akıl ve duygunun yoğurduğu bu sözleri akılda tutmak gerek diye düşünüyorum. Akriman Ana, dokuduğu kilimden başını kaldırmadan, "Nicedir gözükmedi," derken dudakları titriyor, başını sallıyor. Yanıt vermiyor, yutkunuyorum. Bedo Usta'ya bakıyorum; gün ışığı beyaz kalın kaşlarının gölgesini düşürmüş yüzüne, dudakları usulca kıpırdıyor. "Lakin acıyla yoğrulmak yüreğimizi çelikleştirdi, yüreğimizdeki sevdayla beslendik dirildik. Nice savaşlar, isyanlar, nice kıtlıklar, nice zulümler gördük. Öte dünya var mı yok mu bilemem! Deste deste güzelliklerdir bu dünya..."

Mezarlıktan gelen uğultular, şifalı su dedikleri Sarıçay'ın çağıltısı, leyleklerin takırtısı birbirine karışırken,

Akriman Ana yanı başındaki testiden su içiyor, "Kırmızı rengim bitti," diye mırıldanıyor. Sisli gözleriyle bana bakıp "Benim cennet yürekli kızım," diyor, "türkünün dediği gibi: Toprak gel gel diye çağırır. Lakin bunca yıldır anamın, kardeşlerimin öldürülüşünü bugün gibi hatırlarım. İlkteşrinin, yazdan kalma günüydü. Anam o gün arpa unundan çorba yapmıştı; bir de duyduk ki asker sevkıyatı var... Nereye kaçacağımızı bilemedik. Kan gövdeyi götürürken, babamla sazlıkların arasına gizlenip, kulaklarımızı tıkadık... Aylarca dağda bayırda ölüp ölüp dirildik; sonra beylerin yanında ırgatlık yaptık. Bu Türkçe'yi de onların yanında öğrendim."

Bedo Usta bileklerinde birikmiş çamuru sıyırıyor. "Hey hey Artin Usta'nın kızı! Baban benim gibi Müslüman bir yetime kol kanat gerdi, ruhuma ışık tuttu; ne çok özledim onu..."

Şakaklarına doğru ince terler sızıyor Bedo Usta'nın, Akriman Ananın dişsiz ağzı kıpırdıyor "Menecik kahvesi yapayım" diye yelteniyor.

"Zahmet etmeyin," diye karşı çıkıyorum.

Bilge gülümseyişiyle, ellerini peştemalına silip "Ben yaparım," diyor usta.

Kahvesinden bir yudum alıp, kısık bakışlarıyla içimi okurcasına: "Uzak diyara ilk kez gelmen küstürmemiş seni," diyor. "Yüreğin yemyeşil sevgi dolu... Kendini seviyorsun. Senin için cennet olmalı yalnızlığın! Yalnız-

lar yüce dağlar gibidir; ruhları kızarık olgun bir elmadır."

Akriman Ana, "Hocalığın tuttu yine!" derken, ustanın bir tek sözünü kaçırmamak için kahvemi içemiyorum.

"Peki ya öğrenme?" der demez, aşka gelmiş derviş gibi ta yüreğinden kopup gelen sevdayla: "Öğrenmek ilkin mapusta acı çekmektir; sonra arşa yükselmek. Öğrenmeye soyunmak herkesin harcı değildir. Uykusuzluğu, ergen çocuğun asi yüreğini, doğum yapan kadının sancılarını göze alabilmelidirler. Bilmemek, kör bir yılan olmaktır. Bilen kişiler bal arılarıdırlar, renk renk çiçeklerin eğirlerini toplayıp insanlara bal sunanlardır."

Boğazım kuruyor, ustanın derin bakışlarından ürküyorum. Öyle ya, bakışlar insanın bir uzantısı değil mi? Düşüncelerini, çamur ve küf kokulu bu odaya gömmesine içerliyorum. Kim bilir!...

Ezanın metalik sesi kesik eksik duyulurken, gitmem gerektiğini düşünüyorum. Kalkarken tahta raftaki çamurdan heykelciklere bakıyorum: "Ne güçlü bir demirci!" diye düşünürken; "Kawa" diye fısıldıyor usta, gözlerimin içine bakıyor: "Yüreğimizdeki sevgi kardeşlik kokusu yok olmasın, sarsın yediveren gülleri gibi her yanı..." diyor.

Kapıdan çıkarken, Akriman Ana dişsiz ağzıyla bir tarih gibi gülümsüyor.

Bedo Usta ağzındaki sigarasıyla "Yeşil yüreğinle gel de gençlik getir bize," derken, ilçenin soluğuyla titriyor, Ayten'in evine doğru yürüyorum...

Radyodaki Ankara

Böğürtlen dikeniyle çevrili bahçelere gizlice girdiğimizde her yanımız çizilirdi; alasulu kayısıları, korukları ceplerimize doldurup kuytu köşelerde yerken, çoğu kez Bekir Amca'ya yakalanırdık. O gün yine suçüstü yakalanmıştık. Korkuyla eve döndüğümde herkes eyvandaydı. Köy muhtarı, kekeleyerek babamın gönderdiği mektubu okuyor, bir yandan da Kürtçe'ye çeviriyordu. Annem, utangaç bir gelin edasıyla gizlice seviniyordu. Babam, töre gereği annemden hiç söz etmezdi. Mektubun sonunda beni sorup selam göndermesi annemi çok mutlu ederdi. "Hazırlansınlar, gelip onları Ankara'ya götüreceğim," haberi hemen yayıldı. Babaannem ağlarken, kadınlar, "Cennete gidiyorsun, apartmanlarda yaşayacaksın," diye, anneme takılıyorlardı. Artık Bekir Amcanın bahçesine girmiyor, çeşme başında kumla oynuyordum. Bahçe sulamadan dönen Bekir Amca, başımı okşuyor, usulca cebime olgunlaşmış kayısıları bırakıp gülümseyerek, "Evde yersin," diyordu.

Her akşam, dama yatakları seren annemin dudak kıvrımlarından hiç eksilmeyen o gülüşü ne güzeldi. Toz, güneş kokan yataklarda taklalar atıp yorulunca, elimi ensemde kenetleyip akşam telaşının karışık sesleri arasında, Samanyolu'na bakıp Ankara'nın hayalini kuruyordum. Ama, henüz Diyarbakır'ı bile görmemiştim. Muhtarın kocaman beyaz tuşlu ışıklı radyosundaki o insanlar, o sokaklar mıydı Ankara? At sesleri, silah sesleri de geliyordu radyodan. Titrek sesli bir kadın, her sabah, 'Makaram sarı bağlar'ı söylüyordu. Anlayamadığım türkünün bazı bölümlerini ezberlemiştim. Annem bile dantel yaparken buna benzer bir şeyler mırıldanırdı.

Ürün derleme zamanı, öğlen sıcağında ıpıssız olurdu köy. Annemi tarlada çalıştırmazlardı; öğretmen karısıydı çünkü. Büyük bakır tencerelerde yemek yapıp çeşmeden hep su taşırdı annem. Uzun günler bitmek nedir bilmiyordu. Mızmızlık edip, babaannem helva yaparken uyuduğum gündü. Köpeğin saldırgan havlamasıyla uyanmıştım. Konuşan insan sesleri geliyordu. Heyecanla beklediğim babamın karşısına çıkmaya utanıyordum. Ufacık pencereden eyvanı gözlediğimde babam, geniş alnına dökülen gür saçlarını pamuk gibi eliyle düzeltiyordu. Gelenler, gidenler, konuşmalar hiç bitmiyordu. Babam, Ankara'ya düşen uçağın cadde ortasında nasıl yandığını anlatırken, olduğum yerde hırsımdan tırnaklarımı yiyip duruyordum. Bir ara

çevresine bakındı babam. Pencerenin gerisinde beni görünce, gözlerimi yumup yere çömeldim, dizlerimin arasına gömdüğüm başımı kaldırmaya çalışırken, elleri kolonya kokuyordu. Kulağıma, "Sana güzel şeyler getirdim. Çikolata da getirdim," diye fısıldayıp yüzüme öpücükler kondurdu.

Babam, getirdiği şekerleri, çikolataları çocuklara dağıttı. Öbür çocuklar üzülmesinler diye, trampet çalan Arap kızımla ancak geceleri oynayabiliyordum. Uzaklardan gelen ağustosböceklerinin uyumlu sesine trampetimle eşlik etmeye çalışırken, gümüşsü ay ışığında babamla annem fısıldaşıyor, annem: "Zaten bana rahat yok! Gidip bir yerleşelim; peşimize iki çocuk takmanın sırası mı," diye söyleniyordu.

O gece ellerime kına yaktı babaannem. Yıldızlara bakarak, muhtarın radyosundaki Ankara'yı düşünüp duruyordum. Sabah, babaannem, ellerimi yıkarken ağlıyordu. Amcamın çektiği alabacaklı ata annem, beyaz doru ata da babam binip beni kucağına almıştı. Arkamızdan kova kova su dökenleri, ağlayanları geride bırakırken, uzaklaşan köyde noda üstünde öten horoz sesleri en son duyduğum seslerdi.

Yol boyunca çerçilere, tütün kaçakçılarına rastladık. Annemin atını süren amcamla babam, yeni çıkan traktörlerden söz ederlerken, annem mendille gözlerini siliyor, kırmızı yıldızlı mantin çarşafı içinde yüzü kadife gibi parlıyordu.

Asfaltta odun yüklü bir kamyonun şoför mahalline bindik. Kamyon hareket ettiğinde, amcam, yol ağzındaki çeşmede atlarını suluyordu.

Altın dişli şoförün yüzüğü çiçek bozuğuydu. Patlak kızarık gözleri bazen kapanır gibi oluyordu. Babamla hiç konuşmadılar. Babamın kucağında uyandığımda genişçe bir caddedeydik. Gözüme ilk çarpan, arabalar ve süslü faytonlar oldu. Körüklü bir faytonla, parke taşlı daracık sokaklardan geçip uzaktan akrabamız olan Zübeyde Teyze'lere gittik. Evleri siyah taştan, iki katlı, geniş avlulu bir evdi. Bitişiğinde beyaz pencereli havuzlu ev vardı. Havuzun çevresinde rengârenk çiçekler ipildiyor, güvercinler gurulduyordu. Zübeyde Teyze, "Şair Cahit Sıtkı'nın evi," demişti.

Babam, Zübeyde Teyze için, "Görmüş geçirmiş, bilen bir kadın," diyordu. Kaçakçılıktan, evinde öğrenci saklamaktan epey hapis yatmış... Annem, Zübeyde Teyze'nin öğütlerini cankulağıyla dinliyordu. Zübeyde Teyze, "Türkçe öğrenmeye bak, yoksa çok sıkılır ezilirsin," dediğinde, annem ağlamaya başlamıştı. Sonra Zübeyde Teyze'nin sert çıkışları karşısında susuveren annem, "Ankara'ya gideceğim için ağlamıyorum. Dağdaki mahkûm kardeşim için ağlıyorum," dediğinde, Zübeyde Teyze, anneme sarılarak, "Gel seni Gürcü Bacı'ya götüreyim, bir fal baksın, açılırsın," demişti.

Gürcü Bacı'nın küçücük evi çok kalabalıktı. Çaresizlik içinde çırpınan kadınlar, fısıldaşıp yelpazeleniyor-

lardı. Küf, nem kokan loş odası boş fincanlarla doluydu. Hasır şilte üzerinde bağdaş kurmuş, alnına siyah bir puşu bağlamıştı. İri gözleri, çatık kaşları insanı ürkütüyordu. Gözlerini bana dikip, "Bu çocuk kimin?" diye sorduğunda ağlamıştım. Zübeyde Teyze, ağzımı kapayıp beni dışarı çıkardığında, Gürcü Bacı kalın gür sesiyle: "Bu çocuğa dikkat edin, nazar var!" diye bağırmıştı.

Gideceğimiz günün akşamı babamla gezmeye çıkmıştık. Işıklı vitrinlere, plakçı dükkânlarındaki posterlere merakla bakarken, caddelere taşan 'Dağlar kızı Reyhan' türküsünde sadece Reyhan nakaratını unutmuyordum. Babam, "Reyhan ne demek biliyor musun? Dere kenarlarında yetişen, annenin dolmalara kattığı ot var ya, işte Reyhan o," demişti. Dörtyolda bir manavın önünde durduk. Yaldızlı kedi merdivenleri, ışıklı fenerler ağır ağır dönerken, özenle dizilmiş bol çeşitli meyveleri aydınlatıyordu. Çizgili kocaman bir karpuzu oymuşlar, içine naylon bir bebek oturtmuşlardı. Babam muz aldı; ilk kez yediğim bu yabancı meyveyi hiç sevmedim, usulca caminin duvarına bırakıverdim.

Bir an için olsa bile Diyarbakır, Ankara'yı unutturmuştu. Tren istasyonuna geldiğimizde muhtarın radyosundaki Ankara'yı özleyiverdim. Bekleme salonunda çok sıkılmıştım. Sıcak hava katran kokuyordu. Titrek mavi ışıklı alanda koşuşturan insanlar, içliköfte, börek, kaynamış nohut satanların tiz sesleri arasında çığlık

atarcasına soluya soluya geldi tren. Şaşkındım. Pencere kenarına iliştim. Dağlar, gelincikler, ayçiçek tarlaları hızla akıp geçerken, ot kokulu sıcak hava içeriye doluyordu. Annemi babamı unutmuş gibiydim. Babam, üsteki fileli ranzada, annem de alt ranzada uyumuşlardı. Annem çarşafını çıkarmış, Zübeyde Teyze'yle birlikte aldıkları pembe piliseli etekle, fırfırlı bluz içinde kentli kadınlar gibiydi. Kayseri yakınlarında kompartımanımıza bir karı-koca geldi. Adam, orta yaşlı, dazlak kafalı, burnu iriceydi. Kadın, şişman, kırmızı yanaklıydı. Annem, karşı koltuktaki çifti görünce ürkekçe yerinden doğruluverdi. Kadın bir şeyler mırıldandı. Annem, kadına yanıt vermeyişini öksürerek gidermeye çalışırken, bir an önce uyanıp yardımımıza koşmasını istercesine babama bakıyordu. Adam, fötr şapkasıyla oynayarak bana bir şeyler sormuştu. Uzattığı nane şekerinden almamız için ısrar ederken, babam uyandı. Babamla adam hemen konuşmaya başladılar; bu konuşmalara kadın da katılıyordu. Onlar sepetten puf böreğiyle üzüm çıkardılar; annem de Zübeyde Teyze'nin içliköftelerinden. Kadın, kâğıt mendille elinde tuttuğu böreği sağırmışım gibi bağırarak, "Börek, börek," diye tekrar ederken, babam, usulca "Bunu söyleyebilir misin?" dedi. Elimi ağzıma siper edip, "Borak," diye kıkırdadım. Kadın büyük bir ciddiyetle "Bö... bö..." diyordu.

Tren Ankara'ya ulaştığında akşamdı. Babam, anneme: "Burada artık çarşaf giymene gerek yok. Sana

manto alırız," dediğinde, annem ellerimi avuçlarında sıkarak, "Sana da elbise yaparız," diye gülümsemişti.

Geniş caddelerden geçerken, çok katlı binalara bakıp bunlardan hangisinde oturacağımızı merak ediyordum. Sonra güzel binalar azalmaya başladı; köy evlerine benzer yokuşlu bir yere geldik. Annem, kırık bir sesle, "Burada mı oturacağız?" dediğinde, babam, "Ya ne sanmıştın?" diye gülümsemişti.

Evimiz toprak damlı, tek odalıydı; banyo mutfak bir arada, tuvaleti de dışardaydı. Bu ufacık evde kafese konmuş kuş gibi hissettim kendimi. Annemle oturup ağladık. Babam, bana çıkışarak, "Bak gelecek yıl okula gideceksin. Sana Türkçe öğreteceğim. İstersen başlayalım. "Babam evde yok," cümlesini ezberletirken katıla katıla gülmeye başladık.

O gece ev sahibimiz Melahat Teyze bizi yemeğe götürdü. Anlayamadığımız konuşmalar, gülmeler canımızı sıkıyordu. Annem beni kucağından hiç indirmiyor, sıcacık terli elleriyle hep saçlarımı karıştırıyordu. Melahat Teyze'nin kocası Halil Amca, bir ara yanıma yaklaşıp takma dişlerini çıkarır gibi yapıp takırdattı; ben elimi uzatıp dişleri almaya çalıştım; bir kahkaha koptu. Sonra, "Bu Kürt kızı hiç korkmuyor," demiş.

Evimizin önü ağaçlıktı. Her sabah şalvarlı, maksi etekli kadınlar, taşlıkları yıkayıp kapı önlerini süpürür, ağaçların altında oturup elişi yaparlardı. Annem de pencere kenarından onları izler, bazen sokaktan duy-

duğu Türkçe sözcükleri kendi kendine tekrar ederdi. Melahat Teyze'nin kızı Nermin Abla, annemin çarşafından anneme güzel bir etek, bana da robalı bir elbise yapmıştı. Kadınların arasında ürkekti annem. Herkes, hatta çirkin cüce kadın bile, anneme Türkçe öğretme çabası içindeydi.

Akşamüstü topraklık yokuşu kalabalıklaşırdı. Köyde görmediğim kavgaları burada gördüm. Kadınlar, cırtlak sesleriyle küfürler savuruyorlardı. Bitişik komşumuz Yozgatlı Döndü, çelimsiz kocasını azarlar, bazen onu terlikle döverken, "Domuzun dölü, paraları ne idiyon?" derdi. Annemi hiç sevmezdi Döndü. Taşlığı yıkayıp pisliğini bizim kapıya yığardı. Bana da hep ters ters bakardı. Annem, babama yakınıp dururdu. Bir gün, ağaçların altında taşbebeğimle oynarken, kadınlara, "Bu sıpa Kürt tohumuna benziyor mu allasen?" dediğinde, babamı karşısında gören Döndü, elindeki anahtarı sallayarak, ağzındaki sakızı balon yapıp, "Hoca, diyordum ki şu sizin sıpa pek güzel; soyunuzda gâvur tohumu var mı?" derken arsızca gülüyormuş.

Annem, gün boyu bu küçücük evimizi temizlerken, babamdan gizlice hep ağlardı. Babamın aldığı alfabeyi pek sevmiyor, çalışırken hep küsüyordu. Nedenini anımsayamıyorum, bir gün çok şiddetli tartıştılar. Annem kömürlüğe gidip hıçkıra hıçkıra ağladı; sonra mantosunu giydi, mavi ışıklı caddelerde yoruluncaya dek yürüdük. Bir tahta sıraya oturduk. Yanı başımız-

daki salonda düğün vardı. Kabarık mini etekli kızlar, şık giyimli erkekler, twist oynuyorlardı. Annem, kızarık şiş gözleriyle onları izliyordu. Kucağına sokuldum, bana sıkıca sarıldı; karşıdan gelen babamı görünce ona doğru koştum.

Bu koca kent, muhtarın radyosundaki Ankara mıydı? Atları, inekleri, 'Makaram sarı bağlar'ı söyleyen kadın yoktu. Çeşme başını, Bekir Amca'nın bahçesini, dam yataklarında boğuşmayı, babaanemin helvasını özlüyordum. Okula başladığımda Türkçe'yi öğrenmiştim. Başarılıydım. Annemin de ağlayışları, dargınlıkları biraz azalmıştı. Bir gün, babam 'Philips' marka siyah bir radyoyla eve geldi. Muhtarın radyosu gibi büyük değildi. 'Tut, tut, tut' diye başlayan haberler, silah, at sesleri burada da vardı. 'Makaram sarı bağlar'ı söyleyen titrek sesli kadını bu radyoda hiç sevmemiştim.

Sürgün

22 Kasım

Bu kasabaya gelişimin yüz yirmi üçüncü günü... Penceredeki buzlar, saçaklardan sarkan sarkıtlar erimek nedir bilmiyor; pencereye tuz sürmeli yine. Karşıdaki dağlar koyu sise bürünmüş, yanı başımızdaki koruluktan çakal pavkırmaları, köpek ürümeleri geliyor. İşte, yaşlı teyze yine tulumbanın kolunu çeviremiyor. Sarı kazaklı kız, ayağına keçe bağlamış, parlayan buzun üstünde ürkekçe yürüyor. Az sonra çeşme başı kalabalıklaşacak, küfürler, kova sesleri birbirine karışacak...

25 Kasım

Postacı bugün de gelmedi; yollar açılmadı herhalde. İdare lambası temizlemekten bıktım. Biliyor musunuz, tükürükle çok güzel temizleniyor. Her gün lapa, çorba, külde patates yemekten de bıktım. Tavuklar bile bu soğukta yaşayamıyor.

29 Kasım

Bugün haftalığımı aldım. İmzamı attım. Mutsuzlukları yüzlerinin tüm çizgilerine yansımış görevliler sırıtıp, "Memnun musun? Ne güzel bir kasaba değil mi? Tam bir dinlenme yeri, sessiz, sakin," dediler. Ben de gülerek, "Siz memnunsanız ben de memnunum," dedim.

4 Aralık

Gün boyu Halit Usta'nın yanında kilim dokuyorum. Küf ve toz kokusuna hâlâ alışamadım. Kızı her gün patates ve un çorbası getiriyor. Yakacağım azalmıştı; Şêro Dayı korudan ağaç keserken birkaç kucak odun verdi. O da olmasa yakacaksız kalabilirim.

8 Aralık

Yollar henüz açılmadı. Çayım bitti. Papatya çayı içiyorum. Gece. Farelerin sesleri geliyor; her gün kapana bir tane takılıyor. Nefret ediyorum bu sivri yüzlü yaratıklardan.

10 Aralık

Tükürük donduran soğuk dinmek nedir bilmiyor. Şêro Dayı, korudan odun keserken, pencereden ona bakıyorum. Çifteyle bir el ateş edip geleceğini söyledi. Birkaç kucak odun getirdi. İri yarı bedeniyle, kıpkırmızı yanakları, başındaki papağı, ayağındaki uzun lastik çiz-

meleriyle yaşlı bir aslanı andırıyor. Şêro Dayıyı seviyorum.

13 Aralık

Bugün dul, yaşlı ev sahibi kadın geldi. Tereyağlı gözleme getirmişti. Vaktinden önce parasını verince çok sevindi. Uzun süredir gözleme yememiştim; çok nefisti.

17 Aralık

Robot gibiyim. Her gün kilim dokuma, imza atma ve kitap okuma...

22 Aralık

Kar üstüne kar yağıyor. Nerdeyse bir insan boyunu geçecek. Keyifliyim. Şêro Dayı tavşan getirdi, bir güzel de pişirdi. İlk kez tavşan eti yiyorum. Sobayı oduna boğduk. Postunun iç cebinden çay çıkardı, demledik. Şêro Dayı sayısız kıtlama çay içerken, katırlarla nasıl kaçakçılığa gittiklerini anlattı. Neden evlenmediğini sorunca, "Oğul, bizim yol ölüm yoluydu. Nasıl bırakırdım arkamda taze gelini," dedi. Geç saate dek oturduk. Sonra beyaz gecede lastik çizmeleri gıcırdayarak uzaklaştı.

28 Aralık

Epey kilim dokudum. En zor desen olan 'Koçero' motifini çok hızlı, çok güzel yapıyorum. Halit Usta'nın kızı

çorbadan sonra bize kar helvası getirdi. İlk kez yiyorum; çok sevdim. Halit Usta, kilim dokurken 'Berivan' diye bir türkü tutturuyor. Öyküsünü anlattı. Bazen ocak başına geçip kendinden geçercesine kaval çalıyor.

31 Aralık

Bugün yılbaşı olmalı; olmalı diyorum, çünkü burada on üç gün sonra kutlanacakmış. Şimdi İstanbul'un tüm caddeleri ışıklar içinde yüzüyordur. Yirminci yüzyıl teknolojisinden nasibini almamış bu dağ kasabası insana hüzün veriyor.

4 Ocak

Rüzgâr siyah taşlar üzerinde uğulduyor bu gece. Köpeklerin ürümesi hiç dinmiyor. Ev taştan olduğu için bir türlü ısınmıyor. Ayağımda çift yün çorap, başımda keçeden başlık. Soğuktan kitap okuyamıyorum. En iyisi yatmak.

11 Ocak

Bugün dükkâna bir genç kız uğradı. Bakışlarındaki hüzün beni çok etkiledi. Baksaydı selam verip konuşacaktım. Sevdiği desenlerden ve renklerden kilim siparişi verdi. Halit Usta, öğretmen olduğunu söyledi. İki yıldır buradaymış, erkek kardeşiyle kalıyormuş.

18 Ocak

Buraya ilkbaharın da yazın da geleceğine inanmıyorum. Hep kar yağıyor. Pencereden Şêro Dayıyı görünce yanma gittim. Bir iki balta salladım. Gülümseyerek, "Ver oğul, öyle değil," dedi. Baltayı inanılmaz darbelerle kütüğe vuruyor, her vuruşta baltayla uyumlu bir şekilde "Hınk!" diye bir ses çıkarıyordu. Sonra birden çiftesini kaptı, usulca yerdeki izleri göstererek, "Bu yakınlarda tilki var," dedi. Soğukta bekleyemedim. Pencereden Şêro Dayıyı izledim. Ay ışığında gümüşsü ve çok parlaktı...

22 Ocak

İmza atmaktan bıktım. Kendimi on sekizinci yüzyıl kürek mahkûmu gibi hissediyorum...
Dükkâna öğretmen kız geldi. Tezgâhtaki kilime baktı, çabuk bitirmemizi istedi; hediye götürecekmiş. "Leylak renklerini seçmeniz çok iyi oldu," dediğimde, hafifçe gülümsedi.

23 Ocak

Öğretmen kız bugün yine geldi. Çanta örneği getirip ölgün sesiyle, "Böyle dokuyabilir misiniz?" diye sordu. Halit Usta beni gösterip, "Bizim İstanbullu doktor," deyince kız şaşırıp kekeleyerek, "İstanbullu mu dediniz?" diye sordu. Sonra, kardeşiyle yün çuvalların üstüne

oturdular. "Koruluğun köşesindeki evde oturan siz miydiniz? Niçin burada olduğunuzu biliyorum," dedi. Kendisi mecburi hizmetini bitirmiş ama tayini çıkmıyormuş. Giderken, tedirgince, "Oturmaya da beklerim," dedi.

8 Şubat

Bugün ev sahibi geldi, yine gözleme getirdi, bir de çorap. "Bu güzel çorabı kim işledi?" diye sorunca sobanın köşesindeki mindere çöküp ağlamaya başladı. "Oğul, oğul, Halit Usta'nın kızı Zozan, senin sevdandan ölüyor. Yemiyor, içmiyor. Teyze yüreği dayanır mı oğul." Ne söyleyeceğimi şaşırdım ilkin, sonra teyzeye açıldım: Zozan'ı kardeş gibi sevdiğimi, çorabı evleneceği kişiye vermesini söyledim. Zozan'ın ince zayıf yüzü, durgun siyah bakışları gözümün önüne geliyor. Bize yemek getirip götürüyordu; ama hiçbir şey belli etmiyordu.

13 Şubat

Bugün pazar. Halit Usta'ya düğüne gittim. Karı kürenmiş avluda oynanan oyunlar, uzun odalarda boydan boya sıralanan yemekler, ata bindirilip getirilen kırmızı duvaklı gelin, gelinin başına serpilen kâğıtlı şekerle karışık bozuk paraları kapışan, kavga eden çocuklar...Yere düşen şekerlerden bir tane de ben aldım. Gelin içeriye

girmeden eline bir testi tutuşturup kırdılar. Halit Usta'ya nedenini sormalıyım.

17 Şubat

Silahlar yeni sustu.
Beyaz gece ölümsü bir dinginlik içinde.

18 Şubat

Dün akşamki silahlar, birbirini sevip kaçan iki genç içinmiş; ikisi de yaralıymış.
Hiçbir şey yazmak istemiyorum.

26 Şubat

Bu gece ilk kez düş gördüm. Rıhtımda kalabalık arasındaydım; herkes gemiye koşup biniyor, tam ben binecekken gemi açılıp uzaklaşıyor, sonra asfaltta yakıcı güneş altında koşuyorum, birileri beni kovalıyor, karşıma köpekler çıkıyor, tam biri beni ısıracakken uyandım.

2 Mart

Sıkılıyorum... Bunalıyorum...
Bu beyazlık, bu sis ürkütüyor beni...

11 Mart

Çevrede hiçbir değişiklik yok. Keskin rüzgârıyla, soğuğuyla tam bir kış yaşanıyor. İmza atmaktan ve kardan bıktım.

13 Mart

Öğretmen Nazan ile kardeşi geldiler. Yaşadığımı anladım. Neler konuşmadık ki... Yaprak dolması getirmişti. Ben gülerek, "Böyle yemekler burada çok lüks değil mi?" dedim. "Unutma, ben ikinci kışımı yaşıyorum," dedi. Giderken birkaç kitap istedi. Nazan'ı çok beğendim; güçlü bir insan.

19 Mart

Uzun süredir Şêro Dayıyı göremiyordum. Bu akşam geldi. "Bugün elim boş oğul, hiç olmazsa sana sigara sarayım," dedi. Sigara içmediğim halde onu kıramadım. Yollar hâlâ açılmadı.

21 Mart

Güneş artık gülümsüyor. Pencereden baktığımda kar kristalleri parlıyor, yavaş yavaş eriyor gibi. Bugün kasabada bir hareketlilik var. Koruluğun geniş alanını çocuklar temizliyor.

21 Mart (Gece)

Bugün Nevroz günüymüş. Temizlenen alanda dağ gibi ateş yakıldı. Davul zurna eşliğinde halay çekildi, türküler söylendi. Alevler karlar üzerinde oynaşıyordu.

3 Nisan

Kuş sesleri duyuyorum. Karlar usulca eriyor. Yaşamı seviyorum.

8 Nisan

Nehirler çoğalıyor, toprak çıtırdıyor, buğu yükseliyor... Gözüm kapalı kilim dokuyorum. Zozan, amcasının oğluyla nişanlandı.

12 Nisan

Yollar açıldı. Bir kutu helva, peynir, zeytin, sucuk, elma aldım. Akşam Şêro Dayıyı koruluktan ıslıkla çağırdım. Kendimize güzel bir ziyafet çektik.

16 Nisan

Nazan'lara gittim. Evini çok sevdim. Okulun bahçesinde şirin bir lojman. Güneş artık sırtımızı ısıtıyor. Bahçeye masa çıkardık. Nazan çok güzel şeyler hazırlamıştı. Nazan'ı seviyor, ona saygı duyuyorum. Kardeşi Vedat hiç konuşmuyor. Üniversite sınavlarına hazırlanıyormuş? Nazan, "Benimle kalmaya başladıktan sonra çok sorunlu bir insan oldu," diyor.

18 Nisan

Ailemden, birkaç arkadaştan mektup aldım. Mektup almayı ve yazmayı iyice unutmuştum. Mektuplarda kor-

kunç sitem var. Ah bir bilebilseydiler içinde yaşadığım koşulları. Akşamüstü okulun önüne dek yürüdüm. Nazan, çocukları dışarı çıkarmış, ders yapıyorlardı.

25 Nisan

Karlar iyice eridi. Bir tek dağların etekleri bembeyaz. Kızlar, kenger ve mantar topluyorlar. Kapının önünden geçerken bana da verdiler. Nasıl pişireceğimi bilemedim. Şêro Dayı pişirdi: Kengerleri haşlayıp yumurtaya buladı, kızarttı. Mantarları ateşte közledi. Ellerine sağlık aslan Şêro Dayı.

1 Mayıs

Bugün koruda gezerken eski günleri düşündüm. Uyanmış doğanın sesini dinledim. Meşe ağacının altında uyumuşum. Sırtımı yakan güneş ve kuş sesleriyle uyandım. Eve dönerken küçük gölet başında bir delikanlı ile kızı birbirlerine sokulmuş durumda gördüm. Kız, beni farkedince fırlayıp hızla uzaklaştı; delikanlı sırtını bana dönüp gölete taş atmaya başladı. Ürken iki gence içimden güldüm.

5 Mayıs

Nazan geldi, kapının önünde oturduk. Benden kitap istedi. Mayısın sonunda okullar kapanıyor. Gidişine çok üzüleceğim. Nazan'ı arkadaşlıktan öte bir yerde yaşıyorum. Onun da beni beğendiğine inanıyorum.

9 Mayıs

Bugün Nazan'a gittim. Kuru fasulye ile pilav yapmıştı. Vedat hep sinirli sinirli bir şeyler yontup durdu. Sonra, ilk kez konuştu: "Ben delireceğim ağabey, burası ölüm kasabası," dedi. Nazan: "Haklısın Vedat, ama burada yaşayanları düşün, onlar da insan," dedi. Nazan'la göz göze geldik. Bakışlarıyla beni sevdiğini söyledi. O ince narin ellerini tutup öpmek istedim.

13 Mayıs

Hep Nazan'ı düşünüyorum...
Canım kilim dokumak istemiyor.
Hep Nazan'ı düşünüyorum...

22 Mayıs

Okullar kapandı sayılır. Nazan giderse çok üzüleceğim.

24 Mayıs

Bugün Nazan'la koruda gezmeye çıktık. O hüzün yüklü gözleri şimdi sevdalı. Başını göğsüme yaslayıp konuşmadan sevgisini anlattı. Hey yaşam! Seni seviyorum!.. Hey ıssız kasaba! Seni seviyorum!.. Hey hey! Sürgünlüğümü seviyorum!

Reçine Kokuyordu Hêlîn

Çayını her zamanki keyifle dağıtan odacı girdi içeri: yüzünde ve sesinde gezinen sevince imreniyorum. İçmek istediğim çaya "Evet," diyorum. Buruk çay, dilimi uyuşturuyor. Hêlîn'le kır kahvesinde içtiğimiz o taze kına kokan çayları düşünürken, ansızın telefon çaldı, isteksizce kaldırdım. Telefonun öbür ucundan gelen ses, bedenimdeki tüm kasların gevşemesine, içimde uyanan coşkunun taşmasına neden oldu. Telefon eden Hêlîn'di: "Ne yap yap, mutlaka gel," diyordu.

Sıkıntılar şans getirir gibiydi; alamadığımız ikramiyeyi almak, izinlere hayır dendiği dönemde üç günlük izin koparmak büyük bir mutluluktu.

Apar topar eve geldim. Küçük sırt çantama eşofmanlarımı, yeni aldığım iki kitabı sokuşturup soluğu terminalde aldım. Ayrılıkları, sevdaları taşıyan otobüslerden biri gidip biri geliyor, otobüsün spreyle tazelenmiş havası çocukken paşa konağından çaldığımız çiçekleri anımsatıyordu.

Neden yolculuklarda sevinç, hüzün karışımı duygularda boğulur gibi oluyorum... Hızla akıp giden ağaçlar, dağlar, basma perdeli, gök mavisi taşlığı yıkanmış avlular, çalı çırpılarla pişirilen akşam yemekleri, incecik sızan bağların ekşi kokusu, anonslar... anonslar... Tuvaletler, açılıp kapanan ağızlar, horlamalar, ışık huzmeleri...

Sabahın ilk ışıklarıyla otobüsten asfalta inip toprak bir yola saptım. Susuzluktan yarılan toprak, henüz gecenin ısısını taşıyordu. Sabahın tazeliğine çanıltılı sesler karıştı: aşağı vadiden yukarıya tırmanan sürüye eşlik eden çoban, soru soracağımı anlayıp ıslık çala çala yanıma yaklaştı. "Hêlîn," der demez köylü kurnazlığıyla gülümseyerek, "Tarlanın içindeki patikayı izle, ormanın içine girersen görürsün," dedi. Patikada yürürken, iri başlı tarla fareleri gölge gibi tarlaların arasına kayıverdiler. Sonra önünde iki eşeğiyle gelen köylü, elini alnına siper edip beni yakınsayarak yaklaştı, yabancı bir gülümseyişle "Uğurlar ola!" derken, taze salatalıklardan birkaç tane uzatıp eliyle "Eyvallah!" dercesine uzaklaştı. Çiçeğinden yeni koparılmış salatalıklar buğulu gibiydi; o tatla haşır neşirken, Hêlîn'in sesi başakların hışırtısına karıştı. Hangi yöne bakacağımı şaşırdım önce. Karşıya bakınca, tarlaların bitiminde bana el salladığını gördüm. Hêlîn'in "Ayağının altında yumurta mı var?" fısıltısı, taze reçine konan saçları, delice çarpan yüreği, beni esrikleştirdi.

Birbirinden bağımsız bahçeli evler, koyu yeşillikler arasında zor seçiliyor. Ahşap sağlıkevi, iki katlı küçük lojmanın çevresi böğürtlen çalılarıyla çevrilmişti. İçeriye girer girmez Hêlîn'e sarıldım. Gözbebekleri büyümüş, elmacık kemiklerindeki ayva tüyleri ürpermişti. Öylece bakışırken olduğumuz yere yığıldık. Kendime geldiğimde ormanın uğultusunu, pencereden bize uzanmaya çalışan güneşle, leyleğin takırtılarını ayrımsadım. Odayı dolduran mısır ekmeğinin kokusuyla mutfağa geçtik. Ben onu becerikli devinimleriyle izlerken o, düşüncelerimi okurcasına gülüyor, güvenle dudaklarını ısırıyordu. Küçük yaratıcı elleriyle, bu ufacık lojmanı sevimli hale getirmesi, her şeyden önce bu ıssız köyde yalnızlığını sevmeye çalışıp direnmesi ona olan saygımı, sevgimi arttırıyordu. Kahvaltıyı birlikte hazırladık. Erkenden kalkıp taze biber, patlıcan kızartmış. "Baak, senin annenden daha güzel yaptım," dediği böğürtlen reçeli, tereyağ ve yumurtayla, mükemmel kahvaltıyı alt kattaki salonda yerken, pencereden süzülen gün ışığıyla birlikte, bin bir ot kokusu insanın yaşama sevincini kabartıyordu.

İkindiye dek konuştuk, tartıştık, ara sıra zararsız dedikodular yaptık. Konuşma doygunluğundan sonra hep reçine kokan saçlarına uzandım.

Bir ara usulca, "Çok harika bir yer, ama yalnızlık ürkütüyor," dedi.

Haklılığına inanmama karşın, "Bizim oradaki bozkırları düşün, burası gerçekten cennet. Keşke ben de böyle bir yerde olsaydım bol bol okurdum," dedim.

Akşam üzeri, hiç alışık olmadığım yaz yağmuru ansızın bastırdı. Çocuksu bir sevinçle balkona çıktık. İri tanelerle yağan yağmur çok kısa sürdü, sonra gökyüzünde yaz bulutları kümelendi. Yaprakların üstündeki su damlacıkları ipildiyor, uzaklardan gelen uğultular ürpertiyordu. Hêlîn, kızarıp utanarak, "Hacer, kızım iğneye getiriyor," diyerek koşturdu. İçeriye geçtim. Kırmızı yanaklı, peştemallı köylü kadının kucağındaki kızıyla yerleri sarsarak yürüyüp sağlıkevine girişini izlerken, yeşillerin üstündeki mavilikte geniş yaylar çize çize afili çığlıklar atan kuşlar, yağmur sevincini yaşıyor gibiydiler...

Hêlîn'in arkadan sarılmasıyla irkildim. Omuzlarımı dişleyerek, "Biraz gezelim mi?" dedi.

"Peki köylüler?" dedim.

Hiç beklemediğim bir tavırla: "Amaan, Hacer'e sözlüm geldi dedim bile," dedi.

Onu kucağıma alıp aşağıya inerken, "Dur! Tahta merdivenler çürük, bak nasıl gıcırdıyor!" diyerek küçük çığlıklar atıyordu.

Akşamın ıslaklığında yürürken, otlara gömülen ayaklarımız ses çıkarıyor, ağaçlardan üstümüze sular damlıyordu. Ağaçların arasındaki pınarın yanı başına oturduk. Renk renk çiçeklerin eğirlerini toplayan bala-

rıları, yaldız kanatlı kelebekler döneniyor, pınarın üstünde kızböcekleri titriyordu. Hêlîn, başını göğsüme dayadı, "Şu kızböcekleri gerçekten helikoptere benziyor," dedi. "Küçükken su kenarlarında onları yakalamak için gün boyu koşardık." İki kızböceği öpüşür gibi uzun süre ayrılmayınca ne çok güldük.

Gece ışığı yakmadık, balkonda çay içerken, akçayel, tomurcuk, taze reçine kokusunu taşırken, karşıki dağlar, ağaçlar korkunç bir hayal gibiydi. Hep kedi gibi kucağıma sokuluyordu. Bir ara sarılarak, "Keşke gelmeseydin," diye fısıldarken gözyaşları boynumu ıslattı.

Yüzünü avuçlarımın arasına aldım, "Senin gibi güçlü bir insana yakışmıyor. Bu ortamda García Márquez okumak büyük şans," dedim.

Ağlamaklı gülmeye çalışırken, sarmaşıklardan havalanan ateşböceğini, kendine özgü çeviklikle yakaladı, küçük ellerinde yürütüp "Bir dilek tuttum, hadi ateşböceği, hadi!" dedi.

Yatak odasındaki demir karyolası, beyaz çarşafı karanlıkta parlıyordu. Karyolaya uzanırken pencereden dökülen sarmaşıklar, başımın altında çıtırdıyordu.

Uyuyamıyordum. İlerleyen gecede odayı dolduran ay ışığında gece böcekleri uçuşuyordu. Hêlîn'e baktım: Ağzı küçük bir çizgi gibiydi, derin ve düzenli soluyordu. Kağşayan tahtalara ürkekçe basarak balkona çıktım. Her şey boğuk sisli bir parlaklık içindeydi. Par-

lak mavi sis, ay ışığıyla kaynaşıp gururlu ve hüzünlü dinginlik içinde bekleyen dağların doruklarında uçuk bir yeşile dönüşüyordu. Bu dinginliği uzaktan gelen köpek ürümeleri bozdu; nedense bazen unutulup geçmişe karıştığını sandığımız bazı olayları bir koku, bir ses, bir yüz, çok şeyler çağrıştırıp o anları bize yeniden yaşatıyor.

Bu ürümeler, okul yıllarındaki olaylarda, özel timlerin kalın enseli eğitilmiş köpeklerini anımsatıyor. Art arda benliğime saldıran sahnelerden kurtulmak istercesine dağların doruklarına baktım: Yanıp tutuşan erguvan dilimler, sabaha gebeydi. Usulca içeriye girdim, Hêlîn'in açıkta kalan omuzlarını ince pikeyle örterken, bana sokuldu: "Seni seviyorum," diye mırıldandı. Başka zamanlar, bu sözcükleri söylemediğinin farkına vardım. Bu ikimizin ortak yanıydı: Sevgimizi sessizce eyleme döküyorduk.

Sarmaşıklarda çırpınan kuşların sesiyle uyanırken, Hêlîn'in şarkısını duydum. Yataktan kalkarken tatlı bir yorgunluk içindeydim. Salondan pürüzlü sesimle ona eşlik ettim. Elindekileri göstererek, "Uykucu, baak senin için böğürtlen topladım," dedi. Yüzümü bile yıkamama fırsat vermeden, parmaklarıyla ağzıma tıkıştırıyor, "Hım hım," deyip kendisi de yiyordu. Bileklerinden sıkıca kavradım, morarmış dili ve ağzıyla gülüp: "Dur, aşağıya inelim, süt taşacak," diyordu.

Zaman ne çabuk geçmişti. Toplanırken Hêlîn'e tulumbadan su çekip kaplarını doldurdum, fırının fişini,

rafını onardım. Dışarı çıkarken, reçine kokan havayı doyasıya kokladım.

Hêlîn, ağlama isteğini bastırmak istercesine, "Çocuklar gibi zırıl zırıl ağlamak istiyorum," dedi.

Çenesinden tutup: "En kısa zamanda yine geleceğim," dedim.

Sulu gözlerle bana bakıp yutkundu. Kolkola bürünmüş ağaçların arasından, güneşin taze ışıkları sızıyor, koyu yeşilliklerin tepelerinde duru mavilik seçiliyordu.

Hêlîn'e "Gelmene gerek yok, dönsen iyi olur," dedim.

Dudağını kemirerek gülümsedi, sesine güçlülük katarak "Ulaşır ulaşmaz ara beni," dedi.

İçimdeki hüzünü bastırmak çok güçtü, sözcüklerin içinde çırpındım, ancak, "Tabii ararım," diyebildim.

Beni karşıladığı yerde ayrıldık. İlkin arkama hiç bakmadım; dayanamayıp baktığımda Hêlîn hâlâ oradaydı.

Bir Sevdadır Bağbozumu

Akşamın kızıllığı sarı ayvaların üzerinde titrerken, ceviz ve badem ağaçları hışırdıyor, üzümleri çiğneyen erkekler hep bir ağızdan türkü söylüyor. Üzümleri koparan kadınlar, kulaklarını yalayan türküye bazen katılıyor, bazen de bu yılki, üzümlerin bolluğundan yakınıyorlardı.

Yüklükten yere atlayan kedinin patırtısıyla uyandı Ruken. Uyku mahmurluğuyla tavandaki mağları incelerken, damdaki ayak sesleri mağları gıcırdatıyor, bu gıcırdama toprakların dökülmesine neden oluyordu. Bacadan sızan gün ışığı, ocağın önünde hareli bir yuvarlaklıkoluşturmuştu. Akşamın esintisiyle küçük pencerede oynaşan güneş, Ruken'in yüzüne yansıyor, kapalı gözlerinin önünde uçuşan renkli uçkunlar, onu güzel dalınçlara sürüklüyordu... Pencerenin tıkırtısıyla ansızın doğruldu. Zero Bacı, omzunda küfesi, göynük teniyle muzipçe gülümseyerek konuştu: "Ruken Ha-

nım! Meta Kezê kızıp köpürüyor, 'Buraya yatmaya mı geldi?' diyor."

Ruken, tatlı tatlı gerinerek, "Bu güzel dağ havası beni uyutuyor, zaten kalkmıştım Zero Bacı," dedi.

Ekim ayının hüzünlü esintisi ceviz ve badem ağaçlarını hışırdatırken, kaynayan şıralardan buğular yükseliyor, karşıki bozkırda koşan bacağı sekili doru atlar, batan güneş altında parlıyor, kişneyişleri ovada yankılanıyordu.

Ruken, sevinç ürpertisiyle, "Gelmekle ne iyi etmişim" diye düşünürken, renkli köseğisiyle hep ateşi karıştıran Meta Kezê'ye çocukluk günlerinin korkusuyla yaklaştı. "Kolay gelsin Metike, kaçıncı kazan bu?"

Meta Kezê, ateşten kızaran tertemiz yüzünü koluna sildi: "Kolay gelsin Metikeymiş! Siz hanım evlatları hiçbir işe yaramıyorsunuz! Boynunda uyku boncuğu vaar sanki, bari yanımda otur," dedi.

Ruken, esnemekten çekinerek tahta kerevete ilişti, canı sigara istedi; ama Meta Kezê'nin yanında içmek mümkün müydü.

Meta Kezê, kızarmış, çöküktırnakları, kalın damarlı elleriyle yıllardır gözü gibi koruduğu köseğisiyle ateşi karıştırıyor, alnından çenesine süzülen terler, çenesindeki beyaz tüylerde birikiyordu. Koluyla yüzünü silerek demin çıkışan kendisi değilmiş gibi: "Ruken'im, ayva közleyeyim mi?" dedi.

Ruken, halasının kemik yığını omuzlarına sarılarak, "Metikem benim!" derken, Meta Kezê köseğisiyle ateşi

çukurlaştırıyor, yüzüne giz dolu bir gülümseme yayılıyordu. "De haydi Ruken'im, birkaç olgun ayva kopar, ben onları közlerken sen de ipe ceviz tak!"

Ruken, bir gece önceden ıslatılmış nemli cevizleri küpten alırken, kararmış ellerini halasına gösterdi: "Bak Metike, ellerim cevizden ne hal oldu!" deyince, Meta Kezê, karıştırdığı ateşten başını kaldırıp hep sert ifade taşıyan kızarık sisli gözlerini ayırarak:

"Eee emeksiz yemek olur mu?" dedi. "Anan gibi helva pişsin ağzıma düşsün diyorsun. Siz şehirliler hep yemeyi bilirsiniz." Sonra kurnazca gülümserken, gözleri seğirdi, "Ben kızıma bir ot bulamacı yaparsam, o ceviz karalığı hemen gider, tırnaklarının kökü bile beyaz olur."

Halasına sevgiyle baktı Ruken...

Küçükken yaz tatillerinde köye gelirdi, yöneten, koşuşturan, çocuklarıyla kocasıyla kavga eden hep halasıydı. Onun o sert tavırlarının altındaki güçlü sevgisini biliyordu. Kesilen tavuğun ciğerini bir çırpıda pişirip gizlice yedirirdi. Köye gelen çerçilerden, buğday ve yumurtayla, leblebi şekeri, renkli tokalar, çikletler alırdı. Ruken gün boyu halasının arkasında dolanıp dururdu.

Güneşin taze ışıklarıyla gözleri kamaşır, yayığın kendine özgü tempolu sesiyle uyanırken, üçlü sehpaya asılı yayıktan, topak topak tereyağının çıkışını zevkle izlerdi. Halasının, kedilerden, çocuklardan merkep altına gizlediği ballı kaymağı yerken, halasının oğlu Hêvi,

"Kaymağın çoğunu Ruken'e veriyorsunuz!" diye ağlardı. Ahır temizlenirken, Hêvi'yle folluklardan yumurta topladıktan sonra bahçe sulamaya giderlerdi; domateslerin aralarında en yuvarlağını ve kırmızısını bulmaya çalışırlardı. Bu işte çok ustaydı Hêvi. Bulduğu domatesi utkuyla göğsüne bastırıp: *"Fringiya bajari..."** derdi. Öğle sonrası tandırın gölgesinde oturur, halasının mırıldanarak pişirdiği ekmekleri izlerken, en son pişirilen yumurtalı yağlı ekmeğini sabırsızlıkla beklerdi.

İki günde bir dere kenarına giderlerdi. Halası, Ruken'i derenin ılık suyuyla yıkadıktan sonra elbiseleri yıkayıp çalılara sererdi. Azık torbasından çıkardığı peynir ekmeği Ruken ile Hêvi'nin eline tutuşturup

"Haydi bakalım şu tepenin üstünde oturun, gelen olursa haber verin," derdi.

Akşam yenilen yemekten sonra herkes çabucak uyurken, Ruken elle tutulacak kadar yakın yıldızlara baka baka halasını beklerdi. Günlerce süren masallarını en heyecanlı yerinde keser, Kürtçe ninniye başlardı, Ruken ninniyle gevşerken halası hep tütsü kokardı.

Diyarbakır'a geldiğinde tertemiz üstü başıyla dikkati çekerdi. O kendine güveni ve gururuyla eli kolu dolu gelirdi. Kışın başlamasıyla ördüğü yün çorapları dağıtırken, Ruken'e kilim desenlisini verirdi. Erkek kardeşine sokulur, "Evimizin direği, umudumuz," der, ta

* Şehirli domates - e.n.

yüreğinden kopup gelen içtenlikle, *"Ez kurbanete!"** derdi. Ona alınan hediyeler kabul ettirilene dek akla kara seçilirdi; hele alınanlar ufak desenli mavili değilse hiç kabullenmezdi.

Ruken, ortalığı kaplayan ayva kokusuyla yutkunup: "Pişmedi mi Metikem?" diye sordu.

Meta Kezê, pembeleşip yarılan ayvaları ustalıkla çeviriyordu. "Hey hey, böyle miydi bu ayvalar, gittikçe küçülüp azalıyorlar. Baksana üzümlerin bile tadı kalmadı."

Büyükçe bir kor, ayağının üstüne düştü, hiç telaşlanmadan nasırlaşmış eliyle alıp ocağın altına atarken, helva kıvamındaki ayvaları yiyen Ruken'e sevgiyle bakıp gülümsüyordu. Meta Kezê, ateşe birkaç omça attı; mavi şalvarının içinde iki büklüm haliyle şırayı karıştırırken, "Annen de gelseydi ne iyi olurdu, çok sever cevizli bulamacı," dedi.

Ruken: "Tedavisi erken bitseydi gelirdi," dedi.

Meta Kezê'nin yüzü ateşin yalımlarıyla parlıyor, köseğisiyle ateşi karıştırarak, "Kızım ben öyle iğnelerle, vizik midir vızık mıdır onlarla uğraşmam; hep hacamat yaparım, bir de tereyağlı pekmez içerim. Sonra kırk bir çeşit dağ otları her derde devadır. Şehirliler o koca apartmanlarda küflendiler, betleri benizleri soldu; boyalarla yanak kızartmasını bilirler o süslü karılar!" Sivri burnunu çekerken, incecik dudaklarına sinen o gülüm-

* Sana kurban olayım - e.n.

semesiyle, "Öyle değil mi kızım, haksız mıyım yani?" diye sordu.

Ruken, halasının keskin sözleri karşısında ne diyeceğini şaşırdı, sonra "Haklısın Metikem," diye mırıldandı.

Meta Kezê, omçaların üstüne kürekle ceviz kabuğu attı; kabuklar çıtırdarken, bağın alt tarafındaki yoldan bir grup çocuk, tahtaya giydirdikleri elbiselerle "çömçe gelin" yapmışlardı. Hep bir ağızdan "Çömçe gelin ne ister / ne ister / göz hakkı ister / pay ister!" diye bağırıyorlardı.

Meta Kezê: "Bu sabiler de olmasa bağ bozumunun tadı yok; ama değirmen olsa dayanmaz bunlara!" dedi. "Dün akşam da vermedik mi?"

Ruken, Meta Kezê'ye gülümseyip, omuz çekerek, "Onlarsız da olmuyor be Metike," dedi. "Cevizlerden incirlerden verelim."

Meta Kezê, köseğisiyle omçalara vurarak: "Dün nerdeyse sahanlarda dağıtacaktın! Bu gece ben vereceğim, sen gel ateşin başına geç!" dedi.

Bağın içine giren çocuklar, arsızca gülüp tekerlemeyi söyleyip ellerindeki torbayı sallıyorlardı. Meta Kezê şalvarı bacaklarına dolanırken, kendi kendine söyleniyordu. Kurumuş incir, ceviz alırken, cevizlerin küçüklerinden seçmeye özen gösterdi. Meta Kezê'nin geldiğini gören çocuklar, sıraya girip torbalarını açtılar; torbalarına sayıyla bırakırken, Meta Kezê'nin gözleri se-

ğiriyor, dudaklarına yayılan o gülümsemesiyle: "Sizi gidi veletler, kaç bağ dolaştınız kim bilir! Yiye yiye şıra ve ceviz sıçıyorsunuz." Zero Bacı'yı köseğisiyle ateşi karıştırır görünce burun kıvırarak: "Sen kendi işine bak Zero! Ateş başında yorgunluk çıkarmaya mı geldin?" diye çıkıştı.

Zero Bacı gülerek, "Erkekler yemeklerini yedi dinleniyor, bize de dinlenmek yok mu?"

Meta Kezê yumuşamıştı. "Bize ne pişirdin?" diye sordu.

Zero Bacı, ateşin çevresindeki çalı çırpıları toplayıp ateşe atarak, "Ruken Hanım için Bako'nun yolunu kesip keklik istedim," dedi. "Gömleğinin içini doldurmuştu yine! Yolunu kesenlere bugün işim rast gitmedi diye koca yalanları sıralıyordu."

Ruken elindeki cevizleri şıraya batırıp yerken, "Sağ olasın Zero Bacı; söz, Diyarbakır'a gidince kızının yüzü için krem göndereceğim," dedi. Zero Bacı eliyle ağzını kapatarak, "İş yaptıramıyorum kaltağa," dedi. "Güneşe çıkınca yüzü kararıyor, pis oluyormuş."

Ağaçların altına serilen keçe kilimlerde kızarmış keklik eti, bulgur pilavını hep birlikte yerlerken, Meta Kezê kendi payını yavaşça Ruken'in önüne bırakıyor, şalvarının cebinden tabakasını çıkarıp cigara sarıyor, muhtar çakmağını yakarken benzin kokusu yayılıyor; Ruken halasına yutkunarak bakıyor, sofra toplamayı bahane ederek sigara içmek için seğirtiyor.

Ruken, bağevinin arka kısmına geçerken sigarasını yaktı, sonbahar bulutlarına bakarken, keyifli dumanını savurdu. Son demini yaşayan ağustosböcekleri, kurbağaların cırtlak sesleri geceyle bütünleşirken, göğe ağan uçkunlar titreşip nefes kesici tablo sergiliyor, komşu bağlardan telaşlı konuşmalar, ağlayan çocukların sesi yükseliyordu. Ansızın silah sesleri duyuldu. Ortalık bir anda ölüm sessizliğine gömüldü. Ardı arkası kesilmeyen silah sesleri bütün çocukları sindirmişti. Heyecanla gruplaşan insanlar silah seslerinin hangi yönden geldiğini çözmeye çalışıyorlardı... Ruken telaşla Meta Kezê'nin yanına koştu. Silah sesleri gittikçe çoğalıyordu. Ruken'in solukları sıklaşmıştı; usulca: "Metike!" diye fısıldadı.

Meta Kezê, ateşin külünü karıştırırken hiçbir şey duymuyordu. Hêvi'nin yüzü korların arasında genişledikçe genişliyor, sanki gülümsüyordu... Köseğisiyle ateşi daha sert karıştırdı, incecik dudakları titredi birkaç kez: "Hêvi, Hêvi" diye inledi. Ruken'in boynuna sarılmasıyla silah seslerini tekrar algıladı, ağzı acıyla büzüldü, bakışlarını bir noktaya dikti; içinde kemikleşmiş katmerli acı sessizce ortalığa süzülüp yayıldı.

Rüzgâr, göğe ağan ateş, ceviz hışırtıları ve silah sesleri gece boyunca hiç dinmedi...

Ruken sıkıntıyla uyandı, ağzı yapış yapıştı; akşamki sesleri duyar gibi oldu... Sonra radyodan yükselen haberler, ceviz hışırtıları, şıra kokusu, rüzgârla çarpılan

kapı sesi, üzümleri sessizce çiğneyen erkekler, çocuklarını sindiren anneler, kırnav kediler... Yüreğinde hora tepen sıkıntıyla, taşlıktan ibriği alıp kuleteyne doğru yürüdü. Sarı, turuncu, kahverengi yapraklar kuleteynin üstünü örtmüştü. Buz gibi suyu ürkekçe avuçladı, yüzü uyuşmuş, dişleri takırdıyordu. İbriği doldurup kuleteynin arkasmdaki çukurluğa doğru ilerlerken hâlâ titriyordu. Nevruzotları, güzçiğdemleri, kümelenmiş omçalar sonbaharın ince kırağısıyla örtülüydü. Ruken, çevresine bakınıp tam çömeleceği sırada bir inilti duydu; kulak kabarttı: Evet bu bir insan sesiydi. Yavaşça sesin geldiği yöne yürüdü, kocaman iki asmanın arasındaki karartıyı gördü, heyecandan kalbi duracak gibiydi; asmayı araladı: Sakallı bıyıklı yirmi beş yaşlarında bir genç, elinde silahı, tüm göğsü kan içindeydi.

Ruken'in dokunuşuyla baygın gözlerini araladı: *"Av xuşkê âv!"** dedi.

Ruken, ibrikteki suyla kurumuş dudaklarını ıslattı, başını hafifçe yükseltti, alnındaki teri sildi. "Hemen geleceğim," diyerek hızla uzaklaştı.

Ocakbaşında cıgara içen Meta Kezê'ye gördüğünü anlattı...

Meta Kezê soğukkanlılıkla, "Sus!" derken, üzüm çiğneyen Hüso'ya köseğisiyle işaret etti. Ağzında cıgarası, elini beline dayayarak, "Bak Hüso! Bağların alt tarafından koruluktaki gümeleye götür, ben hemen gelirim,

* Su bacım su - e.n.

de haydi göreyim seni!" derken, Ruken kaygı dolu duygular içindeydi.

Yaralının omuzundan, bacağından kurşunlar çıkarıldı, ilçeden ilaçlar getirildi. Karanlık çökerken Ruken'le birlikte, kedi sessizliğiyle gümeleye giderlerken, Meta Kezê, o yaşına karşın Ruken'den daha çevikti.

İdare lambasını kısmıştı Hüso, gölgeler tahtalarda oynaşıp büyürken karanlığın sesine yaralı gencin aralıklı iniltileri karışıyordu. Hüso, yaralının alnında biriken terleri sildi, Meta Kezê yarasını tekrar gözden geçirip ilaçladı, getirdiği ılık pekmezi kaşık kaşık yaralının ağzına akıttı. Yaralı sayıklar gibi: *"Sağbi dayikê"** diyordu.

Ruken, yaralının uzun kirpiklerine, çatık kaşlarına beğeniyle bakarken, biçimli burun kanatları derin solumalarıyla açılıp kapanıyordu.

Her akşam yorgun insanlar ateş başlarmda uykuya dalınca, bir solukta gümeleye gidip geliyorlardı. Meta Kezê'nin ceviz ve kuru üzüm ile yaptığı kuvvet ilaçları, Hüso'nun tavşanları, keklikleri...

Sekizinci gece gittiklerinde ot şilte üzerinde oturmuş silahını temizliyordu. Meta Kezê, ağlamaklı boynuna sarılıp öperken, sert bakışları, yüzündeki gizemli ifadesi Ruken'in soru sorma cesaretini azaltıyordu.

Ruken, "Adınız..." diye kekeledi.

* Sağ ol ana - e.n.

Silahını çıt çıt diye kırarak, belli belirsiz gülümsedi, bıyığının örttüğü dudakları kıpırdadı: "Kendal" dedi. Silahını kuşandı, gıslavet lastiğini giydi, Meta Kezê'nin elini öptü, Ruken'in elini kuvvetlice sıktı. İlkin hafifçe aksadı, sonra hızla sekerek karanlığa karıştı.

Ertesi gün Ruken, Meta Kezê'nin, "Bak eşyaların dört torba, unutma sakın!" tembihiyle ayrılırken, ılık ekşi rüzgâr dağlara sevda türküsü taşıyordu.

Ölüm Öncesi

"Diline sahip oldukça seni zincirlerinden kurtaracak anahtar kendi elindedir."
F. Mistral

Yoğunlaşan sis, barut, yanık kokusu... Hiç dinmeyen silah sesleri...

Kurşunların bedenime girişini duyumsadım. Ilık ıslaklıkla ağırlaşan ayağım, uyuşan kolum, dalga dalga yayılan o ince sızı... Şimdi soğuk mermileri duyumsamak, titrerken ılık ıslaklığın anlık sevinci... Kalp atışlarım hâlâ düzenli. Gönenli toprak, tomurcuk kokusu ne güzel! Şu benliğime üşüşen düşünceler...

Dedemin kayısı bahçesindeki bal petekleri... Kızılısı altında arılar vızıldıyor; üzüm salkımlarına, yarık kayısılara üşüşüyorlar. Kulağımın içinde arı vızıldıyor, beynim karıncalanıyor, kulaklarım uğulduyor.

"Ne Çorum'u, ne düğünü!" demişti anam. "Otur dersine çalış da bitir bu okulu. Bak, yedi nüfusun boğazına babanın alınteri yetmiyor."

Gazeteden başını kaldırmadan gizli bir dargınlıkla, "Gitsin hanım, gitsin," demişti babam.

Anam ağlamaklı: "Kot pantolonla, şu eski püskü kazakla mı gidilir düğüne oğul! İçime hasret bıraktın takım elbise kravatı. Bak yine silmemişsin o keslerini; huyum kurusun, sizleri alıştıran benim! Kredini aldın mı? Tüpümüz bitti, kardeşinin ayağında ayakkabı yok! Aybaşında fazlasıyla veririz."

Söylenerek pazara gidiyor babam, getirdiği sebzeleri ayıklıyor, balık temizliyor, ördek sobada hamsi közlüyor. Banyoda sessizce ağlayan kız kardeşim, kızarık şiş gözleriyle bakıp, "Matematikten kırık aldım," derken, "Cık cık" yapıyor, "Matematikçi ağabeyi var," diyor babam. Kızaran balıkları, şehriye çorbasını önüme bırakıyor, kırık dökük bir sesle: "Çabuk gelmeye bak! Bilirsin uykularımı.. Ablana da haksızlık ettin: Vaktini boşa harcamasın geç saatlere dek arkadaş arkadaş olmaz ki..."

Perdeyi aralıyor, son kez sokağa bakıyorum: Alacalı kuru yapraklar sürükleniyor. Mavi ışıklı kuaför salonunda birileri tıraş oluyor. Yağmur çiseliyor, taze toprak kokuyor. Neşeli kızlar kıkırdıyor. Moda şarkılar yükseliyor. Okullar dağılıyor. Saçları fönlü liseli kızlar aşklarını konuşuyorlar. Durakta, coğrafya hocası,

donuk gri gözleriyle kaçamakça bakıyor. Elinde cetvel, kırmızı uzun tırnakları sırıtıyor; haritada geziniyor cetvel. "De bakiim, Elazıg diğil" şuh kahkahalara boğuluyor. "Tabii ki Elaziz de diğil!" İngilizce hocası bıyıklarını dişleyerek gülüyor: "Babam ne halt işledi memur haliyle! Susun susun çocuklar, Kürt çalıyor çingen oynuyor yine..."

Yıl sonu töreni: takdir belgesini alırken tökezliyorum. Kahkahalar yükseliyor, öğretmenler fısıldaşıyor, "Sarışın doğulu görmedim hiç! Hep kavruktenli olurlar da. Hayret çok da düzgün konuşuyor. Çok tembeller canım doğulular. Hâlâ mağaralarda yaşıyorlarmış!"

Depoyu bulmuşlar mıdır?.. Örcinli helikopterler dolaşıyor. Dağların karlı doruklarını algılıyorum henüz. Gözlerim kararıyor, kâh yükseliyor kâh kuyuya düşer gibi oluyorum. Şu bombanın pimini bir çekebilsem...

Up u p diye bağırıyor güdük Osman, çok güzel manşet atıyor Zeynep. Dağılan saçları güneşte parlıyor, yanakları kızarık kızarık. "Ulan eksik eteklere yenildiniz!" Heyecanla onu terminalde bekliyorum. "Ne çok sıcak Diyarbekir'iniz," derken sıcacık gülümsüyor. Kaderimiz olmayan yoksulluğu somutlaştırmada ne çok usta Zeynep. Objektife gülümseyen şerbetçiler, sur dibinde izmarit içen, Dicle'nin çipil sularında yüzen donsuz çocuklar, karpuz bekçiliği yapan ihtiyar, kapı eşiğinde yama yapan umarsız analar, mavi boyalı pencerelerden ezikçe gülümseyen taze gelinler...

Kendi gerçeğimizi bilmeli, çelikleşmeliyiz. Yoksa, "Her gün ölüm her gün sürüm," diyor Nuri. İki kısa bir uzun vuruşla açılıyor her akşam kapısı. Alüminyum demlikte hep çay kaynıyor, yumurta kırıyoruz kulplu tavada. Çaldığımız kitapları sevinçle okuyoruz. Bütünleşiyor, kendimize güveniyoruz. Şiirler yazıyor, sevdamızla çiçekler büyütüyoruz...

Anam kapıyı açmıyor; ağlıyor kapının ardında: "Bizim kanayan yaramızsın. Neden hep uzaksın bizlere, nedir bu halin?" Ablam, "Defol" diye bağırıyor, anam baygınlık geçiriyor.

Silah sesleri sustu. Arkadaşlar çemberi yarabildiler mi? İskete, mamo kuşları dönenip duruyor. Çocukken sapanla avlayıp ateşte kızartan ben miydim? Ah dönemiyorum bile! Şu bombanın pimini çekebilseydim. Ellerim tutmuyor ki! Ayaklarım kollarım benim değil sanki...

Hırıltılı kahkahalar... "Konuşacan mı lan? Güneydoğuyla bağlantıyı sen sağlıyorsun! Sakın bizi yanıltmaya kalkma! Burda anayasa, babayasa sökmez... Devrimciye bakın hele! Vur... Vur... Hınk...Hınk..." Ayak tabanlarım kanıyor, benim değil bu ayaklar.

İçli köfteleri önüme bırakırken önlüğüyle gözlerini kuruluyor anam. Babam gazetenin üstünden bana ba-

kıyor, gömleğimi ütülerken ağlıyor kız kardeşim, ablam cebime para bırakıyor.

İç Anadolulu kadınlar gülümsüyor, tombul gövdeleriyle eşeğe binip bağa gidiyorlar. "Nöruyon, nirelisiniz? Gıı bunlar Kürdümüş... Essahtan guyruğunuz var mı la? Pek de gözelimişsin domuzun dölü!" Davulcu Arif, cüce boyuyla davul çalıyor; sofra kurulunca utkulu bir sevinçle yataktan fırlıyorum. Kaleden top atışlarını bekliyorum. Dedemle teravihlere gidiyoruz, her gelen dedemin dizinin üstündeki eline bakıp fısıldaşıyor. Badem bıyıklı bir adam alaycı gülümsüyor, "Şafi misiniz yiğenim?" diyor. Bir daha teravihlere gitmiyoruz. "Ölürsem buralarda komayın," diye sessizce ağlıyor dedem.

Keskin kılıç gibi sarkıtlar parlıyor, ayna gibi buz üstünde kayıyoruz. Mavi minibüs üstünde bir tabut; kadınlar dövünüyor: "Oy Fitnatım, oy Fitnatım!" dama çıkıyoruz, avludaki kara kazanlardan buğular yükseliyor, tahta sedirde yıkıyorlar ölüyü. Saçı kıvırcık, burnu uzun ölüye kefen giydiriyorlar, kadınlar kızıyor: "Günah günah sizi gidi çüklüler!"

Alt kattaki altın dişli Emeti Teyze, bizi evine çağırıyor, kuzine sobada kestane, patates pişiriyor; cebimize kuru üzüm bırakırken, "Her zaman gelin gücçükler." Başı takkeli adamlar, örtülü kadınlar camlarını taşlıyorlar: "Dul kahpe, dul kahpe!" diye bağırıyorlar. Yüzü gözü mor, saçı başı dağınık Emeti'nin. Karlarda yalın-

ayak yürüyor, gülüyor, gelen geçene edep yerini gösteriyor. Her akşam kapısının önünde badem bıyıklı adamlar... Sarhoşlar deresinde ölü bulunuyor, "Başı taşla ezilmiş," diyor doktor. Islak pazen giysisi bedenine yapışmış, bileğinde bakır bilezik; kıpırdayan gazetenin altındaki yüzünü görmek istiyorum. Almanya'daki kızı gelip evini boşaltıyor, eşyaları hep küf kokuyor...

Kayalıkları dövüyor arsız dalgalar... Beyaz sisler içinde gemiler süzülüyor... Filelerde can çekişiyor balıklar... Denize taş fırlatıyoruz, ateş yakıyoruz. Ellerini ateşte ovuşturarak, "Cennet, insan ruhunun eğitimi, beynindeki aydınlıktır. Cehennem, bir insanın eğitimsizliği, hayvanileşmesidir," diyor Nuri.

Sabah mı akşam mı? Hangi yönden vuruyor güneş? Ne sertmiş şu pim! Biraz gayret etsem. Yanı başımdaki tıkırtı da ne! Hay Allah bu kaplumbağa da nerden çıktı! Yazın tarlada traktörün altında pestil gibi nasıl ezilmişti bir kez...

Köye gelen komandolar: Kapılar dipçikleniyor, köylüler köy meydanında toplanıyor, erkekleri çırılçıplak soyunduruyorlar, kadınları sırtlarına bindirip köy meydanında dolaştırıyorlar... Gölette yüzüyoruz, boğuluyorum, amcam kurtarıyor. Yengeçlerin karnını açıyoruz, onlarca yavruları düşüyor, ayağımla eziyo-

rum. Bostanlarda kavun karpuz yiyoruz, ağaçlara tırmanıyoruz, anızlarda koşturuyoruz. Bir inek doğuruyor; korkuyorum. Sobayı yakıyor babam, anam kız kardeşimi doğuruyor. Ebe mahcup: "Kız, ne yazık ki kız!" diyor.

Ah! Ne kadar susadım. Yağmur mu yağıyor, gözlerim mi yanıyor? Arkadaşlar çemberi yarabildiler mi? Neydi yanı başımdaki, yengeç mi kaplumbağa mıydı? Bir helikopter alçalıyor. Hah! İşte pim çekildi: beş, dört, üç, iki, bir...

SUZAN SAMANCI

Reçine Kokuyordu Hêlîn*

Öykü

"Rüzgâr biraz dinmişti. Kuru bir soğuk vardı. Dağlar, kayalıklar, çıplak ağaçlar, çürümüş bitkilerin üstü ince bir kırağıyla örtülüydü. Ellerini kazaklarının altına koyup yola koyuldular. Kızı önden gidiyordu. Yanakları al aldı; dudak kıvrımlarında saf bir sevinç vardı. Arkadan gelen anasına bakıyor, gülümseyip ellerini hohlarken ağzından buğular çıkıyordu. Hezar yol boyunca hiçbir şey düşünmedi, karşıda morumsu sisler içinde karakolu görünce adımları yavaşladı. Çalılıkların dibinden yürümeye başladılar. Rüzgârın çıplak çalılıklardaki uğultusu insanı ürkütüyordu. Kargaların, yabanıl kuşların çığlıkları da sinir bozucuydu. Tepeyi aştıklarında oldukları yerde donup kaldılar."

Çoğu zaman "insanından", özlemlerinden, gerçeklerinden, tatları ve renklerinden bağımsız tartışılan bir coğrafyaya ısrarla başka bir pencereden bakan sımsıcak öyküler. Daha önce yayınlanan öykü ve romanlarıyla hem Türkiye'de hem de yurtdışında sevilen kalemlerden birisi haline gelen Suzan Samancı, *Reçine Kokuyordu Hêlîn*'de on beş hikaye ile "Oralardaki" hayatın seslerini, gündelik olanın sarsıcılığıyla aktarıyor.

*SEL